

LUOMUS

LUONNONTIETEELLINEN KESKUSMUSEO
KASVITIEDE

Kasvitieteellisten puutarhojen

PIMPINELLA

tiedotuslehti Vol. 31, 2017

PIMPINELLA

Kasvitieteellisten puutarhojen tiedotuslehti

Vol. 31, 2017

www.luomus.fi/fi/pimpinella

ISSN 1796-4555 (verkkoversio)

ISSN 0359-4270 (painettu versio)

TOIMITUS Marko Hyvärinen (vastaava),
Paula Havas-Matilainen, Leena Helynranta

OSOITE Luonnontieteellinen keskusmuseo LUOMUS,
Kasvitieteen yksikkö, PL 7 (Unioninkatu 44),
00014 Helsingin yliopisto
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

TAITTO Leena Helynranta

PAINATUS Painosalama Oy, Turku

KANSI Pikkukäenrieska (*Gagea minima*)
Kumpulan puutarhan nurmikoilla, tullut
Kaisaniemestä mullan ja kasvien mukana?
Runsaasti, isoina kasvustoina, erityisesti
kartanorakennusten välissä. Myös Euroopan
osastossa. Kuva Mikko Paartola 2009.

SISÄLLYS

- 3** Marko Hyvärinen: Kasvitieteellisten puutarhojen tulevaisuutta rakentamassa pääkirjoitus
- 4** Suomen kasvitieteellisten puutarhojen 28. neuvottelupäivät Joensuussa 9.-10.9.2015
- 5** Suomen kasvitieteellisten puutarhojen 29. neuvottelupäivät Turussa 19.10.2016, ohjelma ja osallistujat
- 6** Arno Kasvi: Kazakstanin matka 2014
- 20** Katriina Rautala: Puutarhaharjoittelu Luomuksen kasvitieteellisissä puutarhoissa
- 22** Paula Havas-Matilainen: Kasvitieteellinen puutarha Leena Hämet-Ahdin esimieskaudella 1984-1991
- 29** Paula Havas-Matilainen: Kumpulaan kuuluu hyvää 1994
- 31** Paula Havas-Matilainen: Martti Koponen, Kumpulan puutarhuri. Martin Kumpula-aika 1986-2004
- 39** Pertti Uotila: Helsinki. Puutarhan ystävät kymmenen vuotta puutarhojen kuulumisia
- 40** Tuomas Kauppila: Oulu. Taloutta ja tasapainoa
- 44** Tuomas Kauppila & Annu Ruotsalainen: Oulu. Uutta organisaatiota pukkaa...
- 48** Simo Lainen: Turku
- 53** Päivi Olli: Pietarsaari
- 55** Marketta Kortelahti: Rauma. Opettajankoulutusta Raumalla 120 vuotta
- 57** Paula Havas-Matilainen: Annikki Palmén (1929-2016). 30 työvuotta kasvitieteellisessä puutarhassa in memoriam
- 62** Noora Hyrkäs: Alunnihaastattelu. Paula Havas-Matilainen haastattelu
- 64** Yhteystiedot

LUOMUS

LUONNONTIETEELLINEN KESKUSMUSEO
NATURHISTORISKA CENTRALMUSEET
FINNISH MUSEUM OF NATURAL HISTORY

KASVITIEEELLISTEN PUUTARHOJEN tulevaisuutta rakentamassa

MARKO HYVÄRINEN

Puutarha ei ole koskaan valmis, maalaili modernin ajan zen-filosofi Shunryū Suzuki. Jokainen puutarhuri tiesi tämän todeksi jo kauan ennen kuin filosofi rakensi siitä vertauskuvan. Kasvitieteelliset puutarhat muuttuvat ja sopeutuvat sekä biologiseen että yhteiskunnalliseen muutokseen. Sekä kasvitieteellisen puutarhan että sen toimintaedellytysten ylläpito vaatii jatkuvaa työtä, rakentamista ja muutoksen ennakkointia.

Luontoa vastaan ei voi taistella, totesi puolestaan Oulun kasvitieteellisen puutarhan yli-puutarhuri Tuomas Kauppila viitaten kasvien selviämiseen ulkopuutarhan oloissa. Luonnon sijaan ihmisen muokkaamaan todellisuuteen voi yleensä jonkin verran vaikuttaa. Toisinaan kasvitieteelliset puutarhat voivat jopa johtaa toimintaympäristönsä muutosta. Tästä esimerkkinä on Helsingin ja Oulun puutarhojen yhdessä Metsähallituksen ja SYKEN kanssa toteuttama ESCAPE-hanke, joka on viiden vuoden aikana nostanut Suomen luonnonkasvien *ex situ*-suojelun tason maailman mittakaavassa huipputasolle ja tehnyt suomalaisista kasvitieteellisistä

puutarhoista uskotavia toimijoita biodiversiteettikriisin torjunnassa.

Viime vuosikymmeninä Suomen kasvitieteelliset puutarhat ovat osoittaneet kekseliäisyytensä sopeutumisessa. Seuraavilla sivuilla on useita esimerkkejä siitä, miten Pietarsaaren, Rauman, Oulun ja Turun kasvitieteellisissä puutarhoissa on selvitty niukkojen resurssien turvin ja alati muuttuvien hallintohimmeleiden viidakossa. Selviämistarinoista ehkä se suurin, Joensuu Botania, jäi pois tästä numerosta, mutta siitä kuulemme tuoreimmat uutiset kesän tapaamisessa.

Pidämme pitkän tauon jälkeen puutarhojen ja muiden luonnontieteellisten kokoelmayksiköiden yhteiset neuvottelupäivät 15.–16. kesäkuuta. Ne ovat järjestyksessään 30.

Marko Turhainen

puutarhojen neuvottelupäivät, joiden yhteydessä on syytä muistaa, millaisen sukupolvien työn perustalle kasvitieteellisiä puutarhoja rakennetaan. Tätä varten Paula Havas-Matilainen on koonnut useita Helsingin Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan ja siellä vaikuttaneiden työntekijöiden historiikkeja tähän Pimpinella-numeroon, joka on viimeinen Paulan toimittama. Samalla tämä on Paulan juhlaulkaisu. Paulan perspektiivi kasvitieteellisten puutarhojen muutoksiin, on poikkeuksellinen pitkä ja syvälinen.

Syvällistä perspektiiviä tarvitaan myös nykyisyyden ymmärtämisessä. Haltian kokoontumisen loppuksi avaamme Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan täydellisesti uudistuneen systemaattisen osaston: evoluutiopuun. Se yhdessä muiden vuosina 2011–16 tehtyjen muutosten kanssa on suurin sisällöllinen uudistus Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan historiassa sen perustamisen jälkeen v. 1829. Tervetuloa juhlimaan sitä kanssamme!

23 iloista ilmettä. Oululaisia, Joensuulaisia ja helsinkiläisiä... Mari Miranto ja Paula Havas-Matilainen olivat omilla teillään. Kuva: Kaupunginpuutarhuri Heikki Pulkkinen.

SUOMEN KASVITIETEELLISTEN PUUTARHOJEN
XXVIII neuvottelupäivät Oulussa 9.-10.9.2015

SUOMEN KASVITIETEELLISTEN PUUTARHOJEN

XXIX neuvottelupäivät Turussa 19.10.2016

OHJELMA

- 8.00 Kokoontuminen Turun rautatieasemalla, mistä kuljetus Liedon Vanhalinnaan kello 8.00.
- 8.30 Aamiainen: Juhlasali, päärakennuksen 2. kerros, Vanhalinna, Lieto. Alussa puutarhan esimiehen, Ilari Sääksjärven, tervetulotervehdys.
- 09.00–10.00 Tutustuminen Linnavuoreen Terttu Lempiäisen johdolla.
- 10.00–11.00 Tutustuminen Vanhalinnan historiaan ja näyttelyyn Ilari Sääksjärven ja museo-amanuenssi Hannele Lehtosen ohjauksessa.
- 11.00–11.30 Kuljetus Vanhalinna – Ristimäki: Autolla Topinojan liittymän kautta Särväntietä Ravattulaan päin. Autot jätetään Särväntie 124:n kohdalle pellon puolelle. Siitä on kaivauksille noin 200 metrin kävelymatka.
- 11.30–12.30 Tutustuminen Ristimäen arkeologisiin kaivauksiin arkeologi Juha Ruohosen johdolla.
- 12.30–13.00 Kuljetus puutarhaan (Ruissalon puistotie 215).
- 13.00–13.45 Lounas (omakustanteinen) puutarhassa.
- 13.45–15.00 Puutarhojen kuulumiset seminaarisalissa.
- 15.00–15.25 Maria Louna-Korteniemi: Iso-Heikkilän kasvikartoitus.
- 15.30–16.45 Puutarhakierrokset; ryhmät: kasvihuoneet (Airi Siltala ja Seija Williams), tekniikka (Ismo Sainio), tutkimus (Marjo Anttila).
- 17.00–20.00 Vapaata seurustelua puutarhassa päivällisen kera.

Muun muassa museona toimiva Vanhalinnan kartano.

By Samuli Lintula, Wikimedia Commons CC BY 3.0

OSALLISTUJAT

Helsinki Susanne Ahonen / Terje Hirv, Karoliina Harvikka, Arne Hägglund, Mikael Lindholm, Outi Pakkanen, Pertti Pehkonen, Merja Pulkkinen, Marita Tiiri, Anneli Vaniala

Oulu Jouni Aspi, Tuula Kangas, Tuomas Kauppila, Annikki Kestilä

Turku Marjo Anttila, Sergej Berezin, Merja Kastu, Anna Koskela, Simo Laine, Sini Montanari, Ismo Sainio, Airi Siltala, Arttu Siivonen, Ilari Sääksjärvi, Seija Williams, Kaisa Willstedt, Tomi Willstedt, Matti Yli-Rekola, Terttu Lempiäinen (Turun yliopisto), Maria Louna-Korteniemi (Tutun yliopisto), Juha Ruohonen (Turun yliopisto), Verna Paloheimo (Puutarhan ystävät), Hannele Lehtonen (Vanhalinna)

By Valtteri, Wikimedia Commons PD

Näkymä Liedon Vanhalinnan huipulta.

Talventähdet, marskinliljat, käenrieskat tasangon

Matka Kazakstaniin alkoi 16.4.2014, mihin se oli siirtynyt toukokuulta, koska haluttiin nähdä sipulikasvien kukintaa. Lähtijöissä oli dendrologeja ja puutarhureita ja osa aikaisemmin Itä-Kazakstanissa käyneitä, joten viisumit ja muut maksuasiat hoituivat ruttiinilla. Ukraina International Airlines -yhtiön kone teki välilaskun Kiovaan, ja sieltä jatkettiin tauon jälkeen Kazakstanin entiseen pääkaupunkiin Almatyyn. Lähtö Vantaalta Kiovaan kello 15.50. Lento oli tasokas ja kone täynnä matkustajia, eikä Kiovan uudenkarhea lento-termiinali meitä kauan pidätellyt, vaan tarkan syynin jälkeen päästiin transihalliin odottamaan Almatyyn lähtöä. Tarkastuksen ymmärtää, olihan maa sodassa itäisellä rajarintamalla. Kenttä oli rauhallinen, vaikka valtavalla kentällä oli lukuisia sotilaskoneita. Onneksi pankkikortit kelpasivat, kun ostettiin ruokaa tunteja kestäneenä odotusaikana. Almatyyn lähti yhtä hieno lento kuin Helsingistä, mutta jouduimme eri penkeille, kun konetta pakattiin täyteen.

Saavuimme myöhään illalla pimeään Almatyyn. Olimme lentäneet itään, ja tunnit olivat hävinneet lentäessä ties minne. Hotelli oli kolko neuvostoaikainen ja nurkkatontilla, mutta aivan keskustassa, suuren kauppahallin vieressä. Halli tutkittiin seuraavana päivänä. Siel-

tä sai kaiken elämässä tarpeellisen, elintarvikkeista vaatetukseen.

17.4. KIIRASTORSTAI – ALMATY

Almatyssa aamu valkeni ulkona vilkkaana. Lähdimme hotellista kävelen Tolstoi-ravinto-

laan aamiaiselle. Mammatt myivät kaltattuja, savustettuja lampaanpäitä jalkakäytävällä, hotellin oven edessä, pieniltä jakkaroilta. Pieni-lehtistä puuta, siperianjalavaa (*Ulmus pumila*) kasvoi kaupungissa ehkä eniten, monet yksilöt olivat erittäin suuria ja vanhoja, mutta myös uusia nuoria katuistutuksia näkyi. Joillakin kaduilla näkyi vanhojen varjostavien katukujan- teiden jäänteinä suuria metsätammia (*Quercus robur*). Runsaasti kasvoi myös pilarimaisia poppeleita, jotka muistuttivat mustapoppelia (*Populus nigra* var. *italica*). Valkean harmaarunkoinen hopeapoppeli (*P. alba* var. *erecta*) on oikea Kazakstanin luonnehtijapuu. Sitä voisi melkein sanoa kansallispuuksi, niin yleinen se on kaupungeissa ja maalaiskyllissä. Maaseudulla sitä on erikoisesti radanvarren suojaistutuksissa. Myös saarnia (*Fraxinus* cf. *angustifolia*) oli paljon, toiset pieniä ja kärsiviä, mutta joukossa oli myös hyvin vanhoja, terveitä ja kookkaita. Puita ei juurikaan hoideta – ne saavat kasvaa mihin suuntaan haluavat, ja katupuiden latvassa on runsaasti isoja, kuivia ja vaarallisia oksia. Saarnivaahteraa (*Acer negundo*) kasvoi jonkin verran pihossa ja katupuuna. Kadunlaidapuiden rungon tyviosa oli kaupungissa maalattu noin metrin korkeudelle valkoiseksi. Lentokentältä keskustaan asti oli kaistojen välissä monirivinen puistutus, ja kaikki puut, niin ja

lavat, lehtikuuset, poppelit kuin saarnivaahteratkin, oli leikattu palloiksi kahdesta metristä.

Oppaamme, biologi Svetlana Baskakova, oli järjestänyt tulopäivänä käynnin Almatyn yliopiston kasvitieteelliseen puutarhaan, jonka pinta-ala on vähintään 20 hehtaaria. Käsitin, ettei puutarha enää ollut auki ylei-

Arno Kasvi, 2014

Harmaavirpiangervo, *Spiraea cana*, kasvaa harvaksen rinteillä ja avaa kukkansa melkein paljaille oksille.

sölle. Sisään päästiin pääentreen vierestä pienen vahtipaviljongin kautta, missä tati myi omenapuiden taimia ja jalonneoksia. Vaellus oli mielenkiintoinen, koska puutarhassa ei ilmeisesti oltu tehty töitä sitten perestroikan 1990 ja maan itsenäistymisen. Kaikki viljelykset olivat villiintyneet ja suuret vesialtaat tyhjää täynnä. Vain jättimäinen riippapaju loisti keltaisena hiirenkorvalla tyhjän altaan lähellä, muistuttaen suurista puistosuunnitelmista ja entisestä lukuisasta työntekijälaumasta. Kasvihuone, joka oli vähintään nelikerroksisen asuintalon korkuinen, oli suljettu vierailta. Osaa matalista tutkimushuoneista ei ilmeisesti lainkaan käytetty. Korkea lasihuone oli kyllä aivan täynnä suuria trooppisia puita ja palmuja, joista joitakin vihreitä oksia tunki lasien raoista ulkoilmaan. Tilanne oli surullinen kokoelmien osalta, huoneet oli suljettu edellisenä päivänä kävijöiltä ehkä turvallisuussyistä. Mielestäni kasvihuoneet näyttivät erittäin kevytrakenteisilta, olikohan piirustuksia tulkittu oikein rakennettaessa. Arboretumin puut olivat enimmäkseen kookkaita ja hyvin kasvaneita, viihtynyt lajisto oli selvästi kesäkuumuutta kestävä. Upeita mäntyjä, kuten (keltamänty (*Pinus ponderosa*) ja kontortamänty (*Pinus contorta*), useita lajeja korkkipuita (*Phellodendron*) sekä kookkaita jalopähkinöitä (*Juglans*) ja massoitain edel-

lisvuotisia pähkinöitä niiden alla. Lajiluetteloa emme oppaalta saaneet. Arboretumissa näkyi kookkaita trumpettipuita (*Catalpa*), kukkivia onnenpensaita (*Forsythia*), hopeapoppeleita ja hyvin kookkaita mustapoppeleita sekä valea-kaasioita (*Robinia pseudoacacia*), jotka eivät vielä kukkineet. Tuoksuorvokki (*Viola odorata*) kukki heinän joukossa, mutta tulppaaneista näkyi vain kääpiötulppaani (*Tulipa turkestanica*) kukkimassa polkujen laidassa. Nimikylttejä ei näkynyt puissa eikä pensaissa. Pääosin puut olivat jo täydessä lehdessä, mutta esimerkiksi tammet ja eräät muut lehtipuut olivat vasta hii-renkorvalla. Päivän aikana vaihdettiin euroilla paikallista rahaa Teng-kauppahallin lähellä sijaitsevassa rahanvaihtopaikassa, ja summa riitti sitten koko matkan ajan, sillä ei ollut paljon, mitä ostaa. Kylässämme oli kyllä pikku kauppa, josta sai välttämätöntä lisää, jos oli tarve.

Illalla siirryimme pakaasien kanssa yöjuunaan Almatyn päärautatieasemalta. Vaunumme oli ensimmäisessä luokassa, hyvää neuvostostandardia, kahden hengen hytit. Tapio ja minä jaoimme osaston, ja kaiken hässäkän jälkeen tuntui hyvältä olla vaunussa, tavarat vuoteiden välissä lattialla. Yö oli sitten kokemus, koska hytti lämpeni kuin sauna ja ovi käytävään oli pidettävä auki, vaikka nukuttiin ilman peitettä, ja meteli oli korvia huumaaava. Korvatul-

pat täytyy ehdottomasti ottaa mukaan seuraavalla kerralla. Matkatessa kului koko yö ja tovi seuraavaa pitkäperjantaita, ennen kuin oltiin määräpaikassa Tyulkubas’issa. Sieltä siirryttiin pikkubussiin: alkoi matka majoituspaikkaan Zhabaglyn arokylään.

18.4. PITKÄPERJANTAI — ZHABAGLY

Ryhmä jaettiin perillä kylässä kahteen osaan, neljä ja neljä henkeä eri perhemajoitukseen,

missä asuttiin sitten lähtöpäivään asti. Heti tulopäivänä käveltiin majapaikan ulkopuolella kasvillisuuteen tutustumassa. Niukan keltaisen heinäkavuston joukossa näkyivät ensimmäiset tulppaanit ja muut arokasvit. Kylä sijaitsi noin 1 100 metrin korkeudessa. Maisemaa reunustivat kilometrien päässä kylästä kohoavat vuorenhuiput. Rinteillä näkyi lunta. Lämpötila oli meille sopiva noin 20 astetta. Kaikkia tontteja reunustivat jostain suunnasta vesiojat, koska

Crataegus songarica on yleinen rinteillä ja puroaaksoissa.

kaikki keittiökasvien kasvatus on tällä vähäsaateisella seudulla pintaveden varassa. Kylämme oli tyypillinen arolla sijaitseva kazakstanilainen ketjukylä. Talot ja puutarhat olivat molemin puolin leveää päätietä. Pääkadun talojen ja tonttien takana oli vielä joitain teitä, mutta kapeampia. Oppaamme Svetlana ohjasi meidät ulos keltaheinäiselle arolle ja kohti siintä-

vää vuoristoa. Ensimmäinen tuttu kasvi syvänteessä puron lähellä oli kukkiva talventähtilaji *Eranthis longistipitata*. Kun lähestyttiin nousvaa maastoa, nähtiin toinen joka paikan kasvi, pieni, keltaisena kukkiva käenrieskalaji *Gagea minutiflorum*. Käenrieskat olivat laidunnetuilla aroilla yleisiä. Osa ryhmästäme, jolla oli ratsastushalua, sai hevosen alleen,

me muut kävelimme oppaan kanssa syynäten tarkkaan ruohostoa: nähtiin munkinhuppulaji *Arum korolkowii*, ikivihreä kovalehtinen *Iris sogdiana* -kurjenmiekkä, ja keltakukkainen, pehmeälehtinen, tyynymäisenä tuppaana kasvava *Astragalus sieversianus* -kurjenherne. Pensaita ja omenapuun kokoisia pikkupuita alkoi olla rinteillä, ja sipulikasveja ja yrtejä oli säilynyt karjanlaidunnukselta piikkisten pensaiden suojassa ja juuristojen lomassa. Paikallista orapihlajalajia *Crataegus songarica* oli rinteillä erittäin runsaasti. Näiden pensapuiden yläosan punertavakuoriset oksat olivat nyt hiirenkorvalla. Valkopaju (*Salix alba*) oli yleinen kuivien purojen notkoissa. Raitatulpapaani (*Tulipa greigii*) oli nupulla, kiurunkannuslaji *Corydalis sewerzowii* kukassa. Nähtiin pieni, kuulemma keltakukkainen ja piikkinen ruusulaji *Rosa kokanica*, *Gagea filiformis*, tuttu kapealehtinen kääpiötulpapaani, aivan tuntematon mukulakasvi (*Rhinopetalum turkestanicum?* *Ceratocephalum orthocera?*), tuttu kuisma-angervo (*Spiraea hypericifolia*), *Anemone petiolulosa* -vuokko, isoja pensaita *Berberis oblonga* -happomarjaa puron rinteessä, samettiorvokki (*Viola suavis*), torvikkien (*Onosma*) sukuun kuuluva laji, orapaatsama (*Rhamnus cathartica*), linnunruoholaji *Polygala hybrida*, ja pieni, varpumainen, punakuk-

kainen leijonanlyhtylaji *Leontice albertii*. *Corydalis sewerzowii* kukki runsaana melkein joka käyntikohteessa, sekä laaksoissa että vuorenrinteiden suojapaikoissa. *Eremurus regelii*-marskinliljan lehtiruusuksia näkyi harvakseltaan rinteissä, mutta ruusuksien keskellä ei vielä näkynyt nuppua. Purossa melkein vesirajassa kasvoi isonauhus (*Ligularia macrophylla*) ja pieni iiriksen näköinen, punaterälehtinen *Iridodictium kolpakovskianum*. Rohtosalkoruusulaji *Althaea nudiflora*, ja marjapuuron punainen tianshaninkirsikka (*Cerasus tianshanica*) alkoivat kukkia. Iltapäivällä kylän takana padotun puron rinteet loistivat täynnä kukkivia sipulikasveja. Nähtiin nupulla oleva *Eremurus lactiflorus*, lummetulppaani (*Tulipa kaufmanniana*) ja erikoisen näyttävä, pieni tähtikukkainen mukulakasvi *Rhinopetalum stenanthum*, jota kasvoi jyrkässä rinteessä runsaasti heinien ja tulppaanien joukossa, ainavihanta, rento, ryömivä sorvarinpensasmuoto *Euonymus nanus* var. *koopmannii*, ja pikkupuu, *Elaeagnus oxycarpa* -hopeapensas, jonka irtoava kuori roikkui pitkinä narumaisina vyyhteinä pitkin runkoa, koirankielilaji *Cynoglossum circinatus*, etelänorapihlaja (*Crataegus azarolus*), *Pyrus regelii* -päärynä, ja vaaleanpunakukkainen *Pseudosedum livenii* (vai *P. longidentatum*?).

▲ *Leontice albertii*▼ *Iridodictium kolpakovskianum*

Arno Kasvi, 2014

Tianshaninkirsikan, *Cerasus tianshanica*, kukinta oli alussa.

19.4. PÄÄSIÄISLAUANTAI – RED HILL, KOK BULAK JA MASHAT-KANJONI

Pitkä ajo etelään pitkin aroa. Bussin merkkiä en muista, mutta matkustaminen oli täyttä työtä, eikä siinä mitään kuvia otettu eikä mitään kirjoitettukaan. Kädet olivat tärinän ja töyssyjen

takia erittäin tarpeen, kun piti pitää kiinni mistä sai. Bussimatkan jälkeen saavuimme rinteelle, joka oli rehevämpi kuin matkalla nähdyt ja antoi ilmeisesti pohjoiseen. Rinteellä kasvoi erittäin runsaana *Eremurus robustus* (nupulla ja kukassa). Liuskekivirinteellä pallolaukka (*Allium karataviense*) kukki runsaana kivien raoissa. Harvakseltaan pitkin kivistä rinnettä kasvava matala tianshaninkirsikka loisti marjapuuronpunaisena. Saarnilajin *Fraxinus sogdiana* lehdet olivat lähes täysin kehittyneet. Puut kukkivat; kukinnot olivat oksien kärjessä, vielä nuppumaisia, ruskeankeltaisia ja nyrkin kokoisia ryppäitä.

Mashat-kanjonilla näkyi runsaammin kukkia ja uusia perennoja. *Anemone petiolulosa* kasvaa paahteessa pienestä mukulasta; valkoisten terälehtien ulkosivu on punainen. Muita nähtyjä olivat sorvarinpensaslaji *Euonymus wookmanii*?, kurjenmiekat *Iris songarica* ja *Juno caerulea*, suuri *Ferula penninervis*-keltaputki, puumainen *Elaeagnus oxycarpa*, *Cynoglossum solenanthus*, jonka ruskeansiniset kukat olivat kaartuvien varsien latvoissa, *Pyrus regelii*, pikarililjamainen *Korolkovia severzovii*, virmajuurilaji *Valeriana turkesta-*

► *Ferula penninervis*, parimetrisiksi yltävä, keltakukkainen sarjakukkaiskasvi kasvunsa alussa, ja merikaalilaji *Crambe mongolica*, jonka versot näkyvät hieman kuivan heinän seassa.

Korolkovia severzovii

nica ja *Astragalus sieversianus*, jonka ruskeankeltaiset kukat olivat tyynymäisen, villalehtisen lehtiruusukkeen suojassa. Rentomuuriyrtti (*Parietaria judaica*) kasvoi kivien alapinnalla kanjonin luolamaisen tasanteen katossa. Muita lajeja olivat *Geranium transversale* -kurjenpolvi, ja lemmikkikasveihin kuuluva *Solanthus circinnatus*. Mantelipistaasi (*Pistacia vera*), piikkinen pieni pensas, kasvoi louhik-

kokivien väleissä, missä multaa ei todellakaan näkynyt. Kanjonin pohjalla oli käynnissä suuri joenuoman työmaa. Laakson talojen puutarhoissa ja pihoissa kasvoi monenlaisia hyötykasveja kuten viikunaa (*Ficus carica*), saksanpähkinää (*Juglans regia*), persikkaa, luumuja, kirsikkaa ja joitakin koristepensaita. Myös pihtakuusia näkyi pihassa aidan takana. Tämä päivän viimeinen kohde oli todella monipuolinen. Haluaisin käydä siellä uudelleen, havainnointi kun oli nopeaa ja puutteellista vaikean maaston takia.

20.4. PÄÄSIÄISSUNNUNTAI – KSHI-KAINDY-PUTOUS, PITKÄ VUORIVAELLUS

Botaniseeraus jatkui, kun ensin oli nautittu pikku täyshoitolamme hyvä aamiainen, valkeaa pehmeää leipää, teetä, murukahvia, kahden munan omeletti, laardia, voita ja pekonusiikkeitä. Perheen kaksitoistakesäinen tytär tarjoi ruoat valmiina annoksina. Voita ja juomia oli vapaasti tarjolla ja välillä makkaraa, jota syötimme portaillamme viihtyvälle mustavalkealle, kihaturkkiselle koiranpennulle. Päivän kohteessa oli tarkoitus vaeltaa melko jyrkästi nousevaa vuoripolkua Kshi-kaindyn vesiputouksille asti. Bussin jättöpaikasta, missä oli vanhan kolhoosin karjatilan raunioita ja uudempi opastusyritys, jatkettiin purolaaksosta vähitel-

▲ *Delphinium confusum* ► Isonauhus, *Ligularia macrophylla*

len ylöspäin hyvää karjapolkua pitkin. Nähtiin pajutiheikössä siemenuntupalloja täynnä oleva idänkeltakärhö (*Clematis orientalis*) ja rotkokuusama (*Lonicera nummularifolia*). Happomarjat (*Berberis*) kasvoivat sekatiheikönä raviineissa, joissa oli ilmeisesti vettä syvemmällä. Harva pensasto tai ruohorinteet peittivät nousevan maaston. Tuttu mattomainen, pistävälehtinen perenna ”siilintynny” *Acantholimon albertii* (*A. glumaceum*; Plumbaginaceae), jota viljelin systemaattisessa osastossa Uppsalassa, kukki pienin liilanvärisin kukin. Ilma oli sopivan aurinkoinen ja tuulinen meille pohjoismaisille, eikä uuvuttavan kuuma, koska sielläkin oli kevät. Vanhoja suuria metrisiä

Ephedra equisetina -pensaita, kasvoi sekakasvustona osittain isojen kivien päällä tai matalien pensaiden kanssa. Näiden efedrojen pitäisi olla kestäviä Suomessakin, jos ne istutetaan paahteeseen ja niiden annetaan olla rauhassa. Muita kasveja olivat *Xiphium kolkpakovskianum* ja *Allium fetisowii* -laukka. Kaikkein näytävvin saprofyytti, ruskeanpunainen, suurinup-

puinen näivelaji nousi mullasta: *Orobancha gigantea* aloitti kasvuaan valoon. Majapaikasta mukaan saatua ruokaa oli jokaisella omassa pakissa. Bussissa oli välttämättömänä huoltona tarjolla vesipulloja. Jyrkällä, melkein pystyllä vuorensinämällä pesi tuulihaukkapari, ja tuulihaukkoja näkyi melkein aina taivaalla. Tulppaanit olivat parhaassa kukassa, muun muassa

Purolaaksoissa ja vuorten rinteillä luonnonvaraisena kasvava omenapuu, *Malus sieversii*.

aivan parvitulppaanilta (*Tulipa tarda*) näyttävä *T. kolpakowskiana*. Talventähdet kukkivat. Iiriksen näköinen, matala, sinimusta ja valkea, noin 10 sentin korkuinen sipulikasvi *Juno caerulea* kukki penkoilla polun varrella ja rinteissä pensaiden ja ryteikön suojassa. Näimme polun varrella lumen alta paljastuneita karhun

jätöksiä, karhut olivat syöneet lounaaksi orapihlajan marjoja ja kaivaneet juuriakin. *Crocus alatavicus* -sahrami kukki viimeisillä lumenviipymärinteillä, alaspäin valuvien lumimassojen painaman vanhan littaantuneen nurmen läpi. Ylempänä rinteillä oli vielä kovia lumikivoksia, joista valui vettä. Pensaiden katveessa

kukki yli puolimetrisiä, mustanruskeakukkaisia pikarilliljoja (*Fritillaria*). Ruissalossakin viljelty loiskasvi *Pedicularis olgae* -kuusio aloitti kukintaansa villaisten lehtien suojassa vielä matalana, koska öisin oli yleisesti pakkasta vielä laakson kylässäkin. (Jos meni ulos aamukuudelta, näki karjan lähtevän tienvarren taloista päivälaitumille hyvässä järjestyksessä.) Rinteillä kasvoi kookkaita pensaspuita, kuten veikselinkirsikkaa (*Prunus mahaleb*). Omenapuu-tiheiköt (*Malus*) olivat hyvin yleisiä, ja kukkia näkyi suojaisissa paikoissa. Lisää kasveja: orapaatsama ja siperianjalava. Kahta katajaa, *Juniperus seravschanica* ja *J. semiglobosa*, kasvoi harvakseltaan hyvin ylhäällä vuorten vielä lumipeitteisillä rinteillä. Katajat olivat tuijaimaisen vihreitä ja tiheitä ja alhaalta asti tuuheita. Enimmäkseen ne olivat pyramidimaisia, mutta joitakin melko leveitäkin löytyi, suojaisista laaksoyvänteistä jopa puumaisia. Orapihlajaa (*Crataegus*) oli runsaasti ja parimetrisiä tiheikköjä rotkokuusamaa yleisinä rinteiden sekakasvustossa. Kun lähdettiin pikkubussista vaeltamaan, oli tarkoitus mennä joitakin kilometrejä vesiputouksille, mutta itse jäin matkalle vähän ennen putouksia ja käännyn takaisin päin. Lähtöpisteessä olevan leiripaikan kiveliön lehdettömissä pensastiheikössä kasvoi idänkel-takärhö ja suuria näyttäviä valkopajuja.

21.4. TOINEN PÄÄSIÄISPÄIVÄ – AKSU-KANJONI

Kanjoni oli melkoinen, kun sinne tultiin pitkän ajon jälkeen, nousua vuorelle ja vierinkivisolien kautta kiemurrellen ylemmäs. Tietä oli aukaistu sorarinteeseen telaketjutraktorilla. Tienpinta oli kuin sorakuopassa, ja välillä ajotien laidassa oli jättimäisiä kiviä. Kun tultiin ylätasangolle, siellä oli vihreää ja peltoviljelyksiä. Oli kasvatettu viljaa, enimmäkseen ohraa ja vehnää. Vilja oli puitu, ja pellot olivat sängellä. Korppikotkia liihotteli lähellä tietä, ilmeisesti rotkossa oli raato. Kun tultiin Ranger Station -koeasemalle, ryhmä jakaantui kahdeksi ja vain puolet lähti oppaan mukana jyrkkää kanjonin viertä alaspäin sen pohjalla näkyvälle joelle. Opas otti vielä erikseen allekirjoituksen rotkoon menijöiltä: yritys ei vastaa kustannuksista, jos tapahtuu onnettomuus. Kaikilla oli kyllä matkavakuutus, jonka piti kattaa mahdolliset lääkäritarpeet. Allekirjoitus kannatti, sillä nähtävää oli joka metrillä. Keskittyminen askeleihin ja tukikeppien käyttö kyllä haittasi havainnointia, ja polun jyrkkyys huimasi. Matkalla kasvoi melkein mattona *Anemone petiolumulosa* mutta oli myös *Eremurus*-, *Corydalis*-, *Iris*- ja *Cerasus*-lajeja sekä komeita katajia, joista eräät olivat melkein puumaisia. Polku siksakkasi pitkin jyrkkää rinteitä. Horjahtamiseen ei ollut

Turkestanivaahtera, *Acer tataricum* var. *semenovii*, kasvaa monirunkoisena ja pensasmaisena vuorten rinteillä.

varaa, koska silloin olisi kierinyt ja pudonnut rotkon pohjalla virranneeseen jokeen. Ilma oli lämmin, ja juomapullot tarpeellisia. Pienilehtinen turkestanivaahtera (*Acer tataricum* var. *semenovii*) kasvoi jyrkässä rinteessä mutkaiseena ja rotkon pohjalla isompana. Nähtiin *Haplophyllum latifolium*, jokin pensasmainen puu

kiviblokkien väleissä kivisillä rinteillä, punakukkainen hernekasvi *Onobrychis grandis*, ja matala tuhkapensaslaji *Cotoneaster oligantha*. Vaaleanpunakukkaisista pikku *Amygdalus tianschanica* -pensaista osa kukki, osa oli vasta nupulla. *Phlomis brachystegia* -paloyrtti nähtiin. *Juniperus seravschanica* -katajan sieme-

Aksu-kanjoni

niä kerättiin kanjonissa (kanjoni on 76 kilometrin pituinen). *Athamanta macrophylla* on suuri sarjakukkaiskasvi, jota käytetään maustekasvina. Villiä raparperilajia *Rheum maximumiczii* kasvoi harvaksen pitkin rinnettä. Muutamat niistä kukkivat. Nuoret lehdet olivat erittäin ryppyisiä ja lehtiruodit miedon makui-

sia. Ehkä ryppyisyys on etu yökasteen kerääjälle, alue on todella vähäsateista, ja yökasteella on suuri merkitys. Lehdet olivat melkein yhtä suuret kuin Suomessa viljellyllä lajilla. Lisää kasveja: *Vicia subvillosa* -virna, ja tuttu hopeinen, paksuvillalehtinen, kaksivuotinen myskisalvia (*Salvia sclarea*), kuismalaji *Hypericum*

scabrum, *Megacarpaea orbiculata*, *Sedum alberti* -maksaruoho ja kurjenmiekkalaji *Juno orchioides* (*Juno* = *Iris*). Rotkon pohjalla, joen vastarannalla oli melko rehevä puustoinen tiheikkö. Kärhöä ja ainavihantaa sorvarinpensaslajia kasvoi köynnökseenä pitkin rantakivikkoa. Paikallinen poppelilaji *Populus talassica* kasvoi rannalla monien pajujen sekakasvustossa. Kuusenlatvojakin näkyi tiheikössä. Uitimme hikisiä varpaitamme joen neliasteisessa puhtaassa vuoristovedessä. Kylläpä piristi. Uimaan ei kukaan rohjennut.

Ei ollut aikaa jäädä tutkimaan vastarannan sekakasvustoa, koska takaisinkiipeäminen oli hitaampaa kuin alastulo. Samaa rinnepolkua kavuttiin ylös kuin oli tultu alaskin, mutta vain väsyneimpinä. Ehkä ilmakin on ohuempaa niinkin ylhäällä melkein puuttomassa maastossa. Ylhäällä Ranger Stationin pihalla pidettiin ruokatauko. Heikotus katosi, ja päästiin tutkimaan erikoisen kiinnostavaa ja kukkivaa ylätasankoa. *Gagea marginata* kukki kirkkaan keltaisena kivisessä, kovassa maassa. Laikuittain kasvoi matalaa marunaa (*Artemisia*) ja posliinivasinttia (*Puschkinia*), joka mielestäni oli suurempikukkaista kuin *P. scilloides*. Rakenuksen ympärillä kasvoi kookkaampia puita, koivuja, valkopoppeleita ja kaukasiankeltistä (*Celtis caucasica*).

22.4. KOKSAY-KANJONI, BERIKARA JA TARAZ

Tiistaina oli taas matka ruokasäkin kanssa uudelle vuorelle. Svetlana näytti, että hän hallitsee paikallisen kasvillisuuden. Vain auton kunto ja huonot tiet rajoittavat liikkumista: ajaminen vie turhan paljon retkeilyaikaa. Päivä oli onnistunut, näimme toisen kerran suuren kaasuputkityömaan (kaasuputkien läpimitta on noin metrin) ja hitsaajia työssään, vain maantien kohdalta oli putkenosa poissa, niin että liikenne sujui. Kuvassimme työmaata, ja kun olimme ensin katsoneet isoa ja syvää Koksay-kanjonia (tai paremminkin repeämää arossa, niin jyrkät ovat laidat alas pohjalle kuivaan puroon), jatkoimme kohti vuoria. Aro kanjonin lähellä oli erittäin kuivaa ja niukkakasvista. Kirgisian raja on kanjonin toisella puolella lähellä syvää rotkoa. Vuorille emme päässeet siinä suunnassa, koska kuljettaja ei halunnut jatkaa, ja niin käännettiin takaisin ja toisille teille. Purolaakso, mihin kello 14.45 päädyttiin syömään ja lepäämään, oli todellinen botanistin aarreaitta. Uusia kasveja oli yllin kyllin. Rinteessä kasvoi kookkaita, jo puun kokoisia *Elaeagnus oxycarpoja*. Puiden alla kasvoi *Cynoglossum solenanthusta*. Nähtiin myös hernekasvi *Goebelia brachycarpa*, minttulasi *Mentha asiatica*, verijuuri (*Agrimonia*), *Cerasus erythrocarpa*, matala tatarkasvi *Atraphaxis piriulifolia*, sarjakukkaiskasvi

Eremurus lactiflorus

Prangos pabularia ja pallolaukka liuskekivirinteessä. Puronlaaksoa eteenpäin jatkettaessa lajisto runsastui huomattavasti, jopa tähänastisista runsaimmaksi. Huhtasieniä kasvoi kookkaiden omenapuiden ja vaahterapensaikkojen

latvuksen varjossa. Upeasti kukkiva *Eremurus lactiflorus* kasvoi harvaksen pitkin rinnettä. Lisää lajeja: hoikkaängelmä (*Thalictrum simplex*), *Thalictrum isopyroides*, hanhikkilaji *Potentilla orientalis*, *Hypericum scabrum* ja syylijuuri (*Scrophularia*).

Itäpäivällä lähdimme pakaaseinemme retkibussilla ajoissa yöjunalle ja kohti Taraz'ia. Koska junan lähtö oli myöhään iltayöstä, Sveta oli järjestänyt lähtöpäivällisen georgialaisessa ravintolassa, eikä se paikka ollut mikään hampurilaiskuppila. Saimme keiton ja grillattuja ruokia. Lisäksi oli mahdollisuus tanssia. Ryhmä paikallisia nuoria naisia tanssi keskenään. Miehet eivät osallistuneet, paitsi meidän ryhmämme jäseniä tyttöporukan joukossa. Ravintolasta ajettiin retkibussilla asemalle. Siirryimme laukuinemme toisen kerroksen puolipimeään odotussaliin. Palvelua oli asemalla erittäin vähän. Oli vain odottavia ihmisiä tavaroineen. Meidän junamme ei päässyt laiturille, jolla odotimme, eikä alikäytäviä ollut. Kun juna tuli, oli kiivetävä pakaasien kanssa edessä olevaan junaan, ulos toiselta puolelta raiteiden väliin ratapihalle ja sitten omaan junaan. Oli melkoinen esitys paikallisilta vanhoilta mummuilta ja papoilta tehdä se tungoksessa kaikkien nyssyköiden kanssa. Meille oli onneksi myyty makuupaikat aivan uudesta vaunusta. Käytössämme oli nel-

jän hengen hytti, jossa oli kaksi nais- ja kaksi miespaikkaa. Taso oli hyvä, mutta ahdasta oli. Onneksi hytti oli siisti ja melko hiljainen. Ravintolavaunu löytyi, ja sieltä sai sekä olutta että annoksia, jos kukkaro kesti.

23.4. ALMATY JA GREEN MARKET

Keskiviikkoamuna heti herättyä piti katsella radanvarsikasvustoa. Se olikin mielenkiintoista. Laajat ruskeankeltaiset ruohoarot levittäytyivät silmäkantamattomiin. Lähimpänä rataa oli neuvostoaikana istutettuja suojapuu-riivejä ja osaksi pensaitakin. Tavallisin puu oli hopeapoppeli. Sitä kasvoi 2–3 riviä vierekkäin, rivien välissä oli traktorin mentävä muokattu vyöhyke. Villi manteli (*Amygdalus*) oli kylvätynyt puiden alle ja kukki iloisen punaisena suurten valkorunkoisten poppelien tyvellä. Näky oli melkoinen. Miten mantelit olivat sinne kylvätyneet? On arvattavissa, että niitä oli syöty ja että osa siemenistä oli joutunut vessan kautta radan ympäristöön ja itänyt siellä, muokatuissa riveissä. Kaikkein häiritsevintä matkalla oli se täydellinen välipitämättömyys, jota ihmiset osoittivat roskatessaan ympäristöä. Muoviroskien heittäminen luontoon oli yleistä, vanhat pullo, pussit ja ruokapakkaukset ajelehtivat tuulen mukana ympäri aroa, ja niitä oli jopa niin paljon, että täysin asumattomalla

seudulla oli runsaan muoviroskan takia vaikeuksia kuvata kukkivia tulppaaneja. Radanvarret olivat kaupunkien lähellä vielä roskaisemat. Koskahan myös Kazakstanissa herätään siihen, että roskat on siivottava maastosta. Almatyssa oli aamulla satanut lunta, tosin rakeita enimmäkseen. Sitä oli autojen katolla ja maas-

tossa. Päästiin vanhaan tuttuun hotelliin kahden hengen huoneisiin. Ravintola Tolstoyhin mentiin aamiaiselle ennen kaupunkivaellusta. Monet halusivat tehdä ostoksia keskustassa. Almatyssa on kaksi miljoonaa asukasta. Kaupunki on laaja. Kujanneistutuksia oli melkein kaikilla kaduilla. Katujen varrella näkyi havu-

Aro kukkii, Almaty

puitakin, lähinnä okakuusia ja tuijia. Ne olivat kastelusta huolimatta usein erittäin huonokuntoisia. Sen sijaan ison luostarin puiston puusto, metsämännyn, okakuuset, douglaskuuset ja tuijat, oli tervettä ja hyväkuntoista. Keltamäntyä ja pihtalajeja, samoin kuin valeakaasiaa näkyi suurina puina. Lehmukset, trumpettipuut, koivut ja kuuset olivat hyväkuntoisia. Marjakuusta oli aidanteina ja leikattuna. Toisen suuren puiston nurmikentillä näkyi kastelusuuttimia ja vesiojia kastelua varten. Kukkaryhmissä kukkivat tulppaanit upeasti, parhaita hollantilaisia lajikkeita suurten rauhanmuistomerkkien edessä. Puut olivat täysin lehdessä ja pohjakaasvilisuus niittymäistä, narsisseja, päivänliljoja, kuunliljoja ja muita kookkaita perennoja. Os-

tosten jälkeen vielä tuttuun ravintolaan pitsalle ja sitten nukkumaan Almatyn valojen loistaessa hotellin ikkunasta.

24.4. PALUUMATKA

Torstiaamuna lähtö lentokentältä kello 9.20 Suomen aikaa, kaikki terveinä ja tyytyväisinä. Tietysti herätys oli ollut sika-aikaisin. Lintukirput(?) purivat minua yöllä, eikä se ollut ihme, sillä pulun pesiä oli ikkunan yläpuolella, ja ikkuna oli auki koko yön. Pieni aamiainen lentokentällä auttoi oloa kummasti, eikä odotusaika tullut pitkäksi, kun Svetlana oli viimeiseen asti saattamassa meitä turvatarkastukseen. Puss o. kram ät Sveta vielä kerran. Matka oli loppusuoralla ja pistokkaat ja siemenet mukavasti lau-

kussa likapyykin seassa. Almatystä lensimme Ukrainan pääkaupunkiin Kiovaan, mistä jatkettiin Helsingin koneeseen. Se oli puolityhjä, joten olisi voinut vaikka nukkua kolmella penkillä, minkä joku tekikin. Palvelu oli erinomaista kuten mennessäkin. Vielä lainaus kotimatalla kuoliunessa kirjoitetusta pikkurunosta:

Kazakstanin ylväät huiput, kutsuu ryhmää finniin.

Sveta kulkee eessä joukon, tuntee kasvit, arotkin.

Kasvi muistaa monet yrtit, viljellyt on mokomat.

Jospa vielä löytyis uutta, Iris, Scillat, omenat.

Sveta haroo mustaa tukkaa, ryhmä viipyy maastossa.

Bussi pieni antiikkinen, tuskin pysyy kasassa.

Kukkaa monta monenlaista, joka päivä nähty on.

Talventähdet, marskinliljat, käenrieskat tasangon.

PUUTARHAHARJOITTELU

Luomuksen kasvitieteellisissä puutarhoissa

KATRIINA RAUTALA

Luonnontieteellisen keskusmuseon Kaisaniemen ja Kumpulán kasvitieteelliset puutarhat ovat pitkään tarjonneet puutarhaharjoittelupaikkoja alan eri opintoasteiden opiskelijoille. Pääsääntöisesti suurin osa harjoittelijoistamme opiskelee keskiasteella puutarhatalouden perustutkintoa. He tekevät puutarhoilla opintoihinsa kuuluvia työssäoppimisjaksoja. Viime vuosina heitä on saatu muun muassa seuraavista puutarha-alan oppilaitoksista: Keuda (Mäntsälä), HAMI (Hämeen ammatti-instituutti, Lepaa), Axxell (Överby), Kii-pula (Vantaa ja Janakkala), Hyria (Hyvinkää), Livia (Tuorla), Omnia (Helsinki) ja TTS (Työteho-seura, Rajamäki). Ammattikorkeakouluharjoittelijat tulevat pääsääntöisesti Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) Lepaan toimipisteestä, sen puutarhatalouden ja rakennetun ympäristön (entinen maisemasuunnittelu) koulutusohjelmista. Helsingin yliopistosta puutarhaan hakeutuu harjoittelijoita maataloustieteiden laitoksesta (kasvintuotantotieteet).

Puutarhatiimi ohjaa myös peruskoulusta tulevia työelämään tutustujia, siviilipalveluksessa olevia ja yhdyskuntapalvelua suorittavia sekä työkokeilussa tai kuntouttavassa toiminnassa ja kotouttamiskoulutuksessa olevia henkilöitä sekä tietysti myös kausityöntekijöitä.

Puutarha-alan opiskelijoiden harjoitteluun on panostettu monipuolisesti. Tiimistä yksi henkilö toimii harjoitteluvastaavana. Hän hoitaa hakemuksiin, haastatteluihin, sopimuksiin, perehdytykseen, näyttöihin ja arviointiin liittyvät asiat, pitää jakson aikana yhteyttä oppilaitoksiin ja sopii opettajatapaamiset, käy talvella oppilaitoksissa esittelemässä puutarhoja työssäoppimispaikkoina, tukee puutarhureita opiskelijoiden ohjauksessa ja toimii harjoittelijoiden yhteyshenkilönä. Puutarhurit perehdyttävät opiskelijat käytännön töihin, ohjaavat päivittäin heidän työskentelyään ja ovat mukana näyttöjen arvioinnissa.

Hakemisprosessia on pyritty selkeyttämään. Luomuksen www-sivuilta löytyy haku-

Paula Hevas-Matilainen, 2016

lomake, jolla opiskelija voi sähköisesti hakea harjoitteluun ja jolla jo hakuvaiheessa saadaan hänestä kaikki tarvittavat tiedot. Hakemuksia voi lähettää ympäri vuoden, mutta harjoittelijoita otetaan nykyisin vain huhtikuusta lokaan loppuun kestäväksi kaudeksi, jolloin harjoitteluun liittyviä keskeisimpiä töitä pystytään parhaiten tarjoamaan. Keskiasteen opiskelijoiden työssäoppimisjaksot painottuvat touko-kesäkuulle ja syys-lokakuulle.

Kaikki hakijat haastatellaan. Haastattelussa on mukana harjoitteluvastaava ja se puutarhureista, jonka ohjattavaksi opiskelija tulee. Vuonna 2016 Luomuksen puutarhoihin haki runsaat 60 opiskelijaa. Harjoittelupaikka pystyttiin tarjoamaan heistä kolmasosalle.

Haastattelujen jälkeen lähetetään sähköpostitse vastaus kaikille hakijoille. Valituille opiskelijoille lähetetään tietopaketti keskeisistä harjoitteluun liittyvistä asioista sekä puutarhoja ja niiden toimintaa esittelevä Tulokas-opas.

Perehdytyksessä panostetaan sekä ensimmäisiin päiviin että jatkuvaan perehdytykseen. Sitä varten on tehty muistilista, jossa on sekä yleis- että työkohtaiseen perehdytykseen liittyviä asioita. Yleisperehdytyksen tekee harjoitteluvastaava ensimmäisenä harjoittelupäivänä, ja työkohtaisesta perehdytyksestä vastaa se puutarhuri, jonka ohjauksessa opiskelija on. Ensimmäisenä harjoittelupäivänä harjoitteluvastaava, puutarhuri ja opiskelija käyvät myös läpi harjoittelujakson sisällön ja tavoitteet. Opiskelija saa työvaatteet ja työavaimet, ja sopimukset allekirjoitetaan.

Harjoittelujaksolla tehdään puutarhassa käynnissä olevia ajankohtaisia töitä. Puutarhatalouden perustutkintoa suorittaville opiskelijoille on keskitytty tarjoamaan jaksoja, joiden sisältö sopii parhaiten kasvitieteellisen puutarhan toimintaan. Niitä ovat: Erityisviheralueiden ylläpitäminen, Viheralueiden rakentaminen ja ylläpitötöiden tekeminen (tarjoamme jaksosta vain ylläpitötöitä) sekä Taimitarhakasvien tuottaminen. Puuvartisten kasvien hoitaminen ja Puutarhakasvien tuottaminen -jakso

Paula Havas-Matilainen, 2016

ja tarjotaan satunnaisemmin. Opetushallitus on määritellyt jaksosten kriteerit. Jakso arvioidaan harjoittelun lopussa järjestettävässä näytössä kolmikantasopimuksella (opiskelija, oppilaitos ja työssäoppimispaikka). Ammatikorkeakoulusta ja yliopistosta tulevien harjoittelijoiden jaksot ovat hieman vapaamuotoisemmat. Niiden tavoitteena on harjoitella opintoihin liittyviä asioita.

Opiskelijoille pyritään tarjoamaan mahdollisuus tutustua laajemmin Kaisaniemen ja

Kumpulan puutarhojen ja koko kasvitieteen yksikön toimintaan. Heille järjestetään tutustumiskäyntejä ja esittelyjä. Intendentti esittelee puutarhojen tieteellistä toimintaa, tutustutaan Kumpulan ulkopuutarhaan ja siemenpankkiin, ylipuutarhuri esittelee Kaisaniemen puutarhan uudistusprojekteja, ja puutarhurin opastuksella tutustutaan Kaisaniemen kokoelmakasvihuoneisiin ja niissä työskentelyyn. Opiskelijoille tarjotaan lisäksi tunti viikossa aikaa käytettäväksi puutarhassa omatoimiseen kasvien opiskeluun tai harjoitteluun liittyvien tehtävien tai näyttöjen valmisteluun.

Jakson lopuksi pidetään palautekeskustelu. Tehdystä jaksosta ja harjoittelupaikan toiminnasta toivotaan erityisesti palautetta myös opiskelijalta. Opiskelijat saavat jaksosta harjoittelutodistuksen.

Kauden päätteeksi puutarhatiimi tekee yhteenvedon kuluneesta harjoittelukaudesta ja miettii keinoja toiminnan kehittämiseksi. Opiskelijoiden ohjaaminen omien töiden ohessa vaatii puutarhureilta monipuolisuutta, organisointikykyä ja asennetta kohdata erityyppisiä ihmisiä. On ilo nähdä opiskelijoita, jotka puhkeavat kukkaan kasvaessaan ammatillisesti harjoittelujaksojensa aikana, innostuvat, panostavat ja ovat aktiivisia – ja pitävät yhteyttä vielä kauan harjoittelunsa jälkeen.

KASVITIETEELLINEN PUUTARHA

Leena Hämet-Ahdin esimieskaudella 1984–1991

*Irti ”mies, kottikärryt
ja lapio”-linjasta*

PAULA HAVAS-MATILAINEN (joulukuussa 1991)

Vuoden 1992 alusta Helsingin yliopistos-
sa tulee voimaan hallinnonuudistus ja
nykyisten esimiesten toimikausi katke-
aa. Tässä vaiheessa kasvitieteen laitoksen pro-
fessori Leena Hämet-Ahti jättäytyy kasvitie-
teellisen puutarhan esimiehen tehtävästä, jota
hän on oman toimen ohella hoitanut vuodesta
1984, toista viisivuotiskautta.

Leena Hämet-Ahti oli kasvitieteellisen
puutarhan ensimmäinen oma esimies. Vielä
hänen edeltäjänsä, professori Jaakko Jalas, oli
paitsi puutarhan myös kasvitieteen laitoksen ja
kasvimuseon esimies. Oman esimiehen saami-
nen merkitsi puutarhalle itsenäisen laitoksen
asemaa ja lisää painoarvoa sekä lisää mahdol-
lisuuksia kilpailla resursseista muiden laitos-
ten kanssa ja jatkaa sitä myönteistä kehitystä,
joka oli alkanut puutarhan 150-vuotisjuhlavuo-
den 1983 alla.

Leena Hämet-Ahti tuli esimieheksi aika-
na, jolloin puutarha kipeästi tarvitsi oman esi-
miehen: Kumpulän kasvitieteellisen puutarhan

rakentaminen oli alkamassa. Alue luovutettiin
yliopistolle 1987, ja rakentaminen alkoi seuraava-
vana vuonna. Vanha Kaisaniemen puutarha oli
voitava hoitaa ja uusi rakentaa melkein enti-
sellä henkilömäärällä, sillä vakinaista henkilö-
kuntaa saatiin Kumpulaa varten lisää vain yksi
puutarhuri. Kaisaniemen puutarhaa oli kehi-
tettävä helppohoitoisemmaksi, jotta Kumpulaa
rakentamaan olisi voitu irrottaa henkilökun-
taa. Rationalisoinnista tuli iskusana moneksi
vuodeksi. Kasvihuonekasvien hoito oli Kaisa-
niemen vanhoissa tiloissa täysin käsityötä, ei-
vätkä kaupunkilian tumentamat kaksoisla-
sit enää päästäneet riittävästi valoa suojeltuun
kasvihuoneosaan. Kasvihuonerakennukset oli-
vat huonokuntoiset. Tarvittavan lämpötilan yl-
läpito oli mahdotonta varsinkin pakkastalvina,
myös 1985 peruskorjatussa vesikasvihuonees-
sa, ja huonokuntoisimmat osastot uhkasivat
sortua. Esimiehenä Leena Hämet-Ahti taisteli
peruskorjauksen puolesta, mutta valtion huo-
nontunut rahatilanne siirsi korjauksen alka-

Kuva Sinikka Granh, 1991

mista epämääräiseen tulevaisuuteen. Helsin-
kiä koettelivat 1980-luvulla ankarat pakkaset,
ensin talvella 1984–1985 ja varsinkin talvella
1986–1987, jolloin iso osa Kaisaniemen kasvi-
tieteellisen puutarhan puuvartisista vaurioitui
pahoin tai kuoli. Edessä oli tuhon jälkien pois-
taminen ja puiston restaurointi. Toisaalta pak-
kastalvet toivat uutta tietoa kokoelman kasvien
kylmänkestävyydestä.

Ylipuutarhuri anoi virkavapaata vuosiksi
1985–1988. Esimies ei sitä mielellään myöntä-

Paula Havas-Matila, 1988

Paula Havas-Matila, 1993

Paula Havas-Matila, 1988

nyt. Kumpulan rakentamisen aloittaminen ilman vakituista ylipuutarhuria pani koko henkilökunnan koville. Opettajan ja tutkijan ja toisaalta hoitohenkilökunnan ajattelutapa eivät aina kohdanneet toisiaan. Vasta vakituisen ylipuutarhurin saanti 1.12.1989 normalisoi tilanteen.

PALJON ON SAATU AIKAAN

Kun katsoo kuluneita kahdeksaa vuotta, näkee, että paljon on saatu aikaan. Kumpulan vesoitunut, rappaunut puisto ja romun täyttämät, miehenkoruista ruohoa työntäneet entiset viljelypalstat ovat neljässä vuodessa rauhallisella, luonnonmukaisella viherrakentamisella muut-

tuneet aidatuksi, englantilaistyyppiseksi puistoksi, jossa on mutkittavia käytäviä, vesiaihe ja jo satamäärin nuoria istutuksia ja niitä pehmentämässä harkiten säästettyä vanhaa puustoa. Tieto alkuperäisestä kasvistosta on tallennettuna kahteen Leena Hämet-Ahdin johtamaan kasvitieteen pro gradu -työhön. Vanha puuvartislaisto on rekisteröity ja kartoitettu, ja rakentamisen vaiheita ja Kumpulan muuttumista on tallennettu valokuvoin. Leena Hämet-Ahti toivoo puutarhan avattavan yleisölle, vasta kun istutukset ovat varttuneet, 2000-luvulla. Kumpulan kartanorakennuksen alaker-ta saatiin puutarhan haltuun keväällä 1990, ja

esimies, amanuenssi, ylipuutarhuri ja laboratoriomestari (toimisto) muuttivat sinne Kaisaniemestä ja Kumpulan puutarhurit kartanon kellarihuoneesta, joka oli vuonna 1987 korjattu heidän tukikohdakseen. Taukotupa valmistuu alkukesällä 1992. Kumpulan syksyllä 1989 valmistuneessa ja alkutalvesta 1990 käyttöön otetussa lisäyskasvihuoneessa on tuotettu jo kymmeniä tuhansia siemen- ja pistokastaimia. Kumpulassa lisätään kasveja myös Kaisaniemen puistoon, jonka restaurointi alkoi 1990. Lämpimät vuodet 1989 ja 1990 edistivät Kaisaniemen vanhan puuston toipumista: 1991 asiaa tuntematon ei enää näe pakkastuhojen jälkiä.

Paula Havas-Matila, 1989

Kuolleet kasvit on poistettu ja korvattu uusien istutuksien. Hoitotyötä on vähennetty maanpeitekasveja istuttamalla (niiden lisäys ja istutus aloitettiin 1991), katteen käytöllä, korvaamalla hiekkakäytäviä laattakäytävillä ja lopettamalla yksivuotisten kesäkukkien osasto 1991. Hyötykasviosasto siirtyy Kumpulaan keväällä 1992. Lääkekasvimaasta luovuttiin jo 1985 – sen paikalle perustettiin hedelmä- ja marjatarha – ja kotimaisten kasvien osastosta 1987.

Rationalisointi on ulotettu kokoelmakasvihuoneisiin: kokoelma on pyritty tekemään helpohoitoisemmaksi poistamalla kasveja, joita ei Leenan tekemien kahden kirjallisen kyselyn mukaan käytetä opetuksessa ja tutkimuksessa, ja poistamaan nimenomaan runsaasti hoitoa vaativia, vaikeita kasveja. Yleisön ilok-

Paula Havas-Matila, 1990

Kasvitieteellisten puutarhojen neuvottelupäivät, rohtorusojuuren kasvupaikalla

si hankitut kalat ja linnut lahjoitettiin pois, viimeksi puutarhan kultakalat syksyllä 1991. Kasvitieteen laitoksen koekasvihuonepuutarhurin lomittamisesta luovuttiin jo 1984 [mutta koekasvihuoneen päivystys otettiin ylityönä tehtäväksi vuoden 1992 alusta].

Helsingin vanhojen kaupunkitalojen pysyttäminen puutarhan alueelle Kaisaniemenrantaan aiheutti muun muassa koekasvimaan siirron hyötykasvimaasta lohkaistulle alueelle. Korjauskelvoton kasvihuonekasvien lisäys huone, niin kutsuttu C-osasto, purettiin syksyllä 1989. Ison kasvihuonerakennuksen länsipää peruskorjattiin lisäysosestoksi, ja lisäys päästiin aloittamaan siellä nykyaikaisissa tiloissa vuoden 1991 alussa. Näin puutarha oli saanut parin vuoden sisällä nykyaikaiset puutarha- ja kasvihuonekasvien lisäystitilat.

VOIMAKAS ORGANISAATTORI

Pitkäjännitteinen suunnittelu, suunnitelmien noudattaminen ja tulosten seuranta ovat olleet Leena Hämet-Ahdille tärkeitä. Esimiehenä hän on ollut voimakas organisaattori, joka on nopeasti hahmottanut ongelmat ja kyennyt päätöksentekoon. Leena vastusti puutarhan liittämistä muodostettuun Suomen luonnontieteelliseen keskusmuseoon ja sai puutarhan pidetyksi itsenäisenä laitoksena. Taloutta on suunniteltu: Leenan esimieskaudella alettiin puutarhalle laatia pitempiaikaisten suunnitelmien ohella myös yksityiskohtainen vuotuinen talousarvio.

Leena aloitti keskustelun kasvitieteellisten puutarhojen roolista ja merkityksestä ja toivoi Suomen kasvitieteellisten puutarhojen erityisesti 1980-luvun suunnittelu- ja rakennusvai-

Paula Havas-Mattiainen, 1994

heessa erilaistuvan toisiaan täydentäviksi. Siemenvaihdossa Suomen kasvitieteelliset puutarhat ovat noudattaneet keruualuejakoa vuodesta 1988. Kumpulän rakennusvaiheessa puutarha on julkaissut siemenvaihtoluettelon vain joka toinen vuosi. Leena haluaa puutarhan tarjoavan siemenvaihtoon mahdollisimman laadukasta ja toivottua lajistoa ja puutarhasta lähtevien siemenannosten olevan riittävän suuret.

Opetuksessa ja tutkimuksessa tarvittavista kasveista puutarhaan on pyritty saamaan

Paula Havas-Mattiainen, 1989

nimenomaan luonnonkantoja. Kasvien rekisteröinti on jatkunut, ja siinä on siirrytty 1990 tietokoneohjelmaan, jonka suunnittelussa esimies oli mukana. Ohjelma on mahdollistanut ajan tasalla olevien listausten saannin. Kasvi-

luettelot ovat vuodesta 1989 olleet kasvitieteen laitoksen kirjastossa opettajien ja tutkijoiden käytössä. Vanhat kasvit ovat saaneet rekisteritunnuksen (Kumpula XX-, Kaisaniemen puut ZZ-, kokoelmakasvihuoneet YY-). Kasvien nimikilpiin Leena on, itsekin opetustyössään kokoelmia käyttävänä, kiinnittänyt erityistä huomiota. Nimikilpien on oltava näkyvissä ja vaivatta luettavissa. Parannuksia ovat olleet puihin vaijerilla ja pensaitten eteen tolppaan kiinnitettävät nimikilvet. Kasvihuonekasveihin on lisäksi kiinnitetty rekisterikoodin sisältävä metallinen varmistusliuska. Maailman uhan-

alaisten kasvien suojelujärjestöjen IUCN:n ja IABG:n toiminnassa on oltu mukana, ja uhanalaisiksi luokitellut, IUCN:n rekisteriin ilmoitetut kasvit on kokoelmassa merkitty punaisiin nimikilviin.

Leena on järkeistänyt puutarhan henkilöstörakennetta sitkeästi koko esimieskautensa ajan. Oman johtajan, intendentin, saanti, vaikka sitten muuttamalla amanuenssin virka johtajan viraksi, on jäänyt vielä toteutumatta [amanuenssin virka muuttui intendentin viraksi 1.3.1992; Leena ilmoitti siitä läksiäispuheessaan 28.2.1992]. Erityisesti talonmiesten, ylipuutarhurin ja amanuenssin toimenkuva täsmennettiin. Kasvinhoitajien vapautuviin toimiin nimitettiin puutarhurin koulutuksen saaneita, ja toimet muutettiin puutarhurin toimiksi; myöhemmin ne virkasuhteistettiin. Talonmiehen virat olivat siirtyneet 1980-luvulla teknilliselle osastolle, mutta Leenan sitkeän työn ansiosta ne, yhtä lukuun ottamatta, palautettiin syksyllä 1991 puutarhalle. Yksi viroista muutettiin toimenkuvaansa vastaavaksi mekaanikon viraksi ja yksi puutarhurin viraksi. Yksi talonmiehen viroista oli jo keväällä 1991 muutettu toimistosihteerin viraksi. Kausiavuksi on palkattu nimenomaan puutarha-alan harjoittelijoita. Tulokkaille Leena on laatinut Oulun mallin mukaan työpaikkaan perehdyttävän

tulokasoppaan, josta ehdittiin ottaa neljäs, korjattu painos. Esimies vaati järjestettäväksi viikoittaiset henkilöstöpalaverit. Uuden yhteistoimintalain ja -sopimuksen edellyttämästä yhteistoiminnasta, henkilökohtaisen palkan kokeilusta (PALKE) ja muusta henkilökuntaa koskevasta hän oli nopeammin ja paremmin perillä kuin varmasti suurin osa laitosten esimiehistä.

Puutarhan käsikirjastoa kartutettiin runsaalla uudella kasvitieteellisellä ja ammattikirjallisuudella, joka on koko henkilökunnan käytössä. Leena nimenomaan toivoi henkilöstön

paneutuvan omien osastojensa kasvien kasvuaatimuksiin. Joulukuussa 1987 Leena vei henkilökunnan opintoretelle Kanarian saarille. Talvisin järjestettiin opintoseminaareja, joissa puutarhurit olivat alustajina, ja henkilökunta on saanut kuunnella kasvitieteen laitoksen luentoja ja osallistua yliopiston kieli-, tietokone- ym. kursseille. Ammattilehdet on tilattu entiseen tapaan. Leena on halunnut tallettaa kokemuseräisen tiedon. Kunkin kasvin hoitokokemuksista on koottu hoitokansiota ja -kortistoa. Suomen kasvitieteellisten puutarhojen yhdyslehteen Pimpinellaan on toivottu aktiivista hoito- ja muiden havaintojen vaihtoa. Lisäysmenetelmiä selvittämään ja kirjaamaan oli vuodeksi palkattuna osapäiväinen tutkija. Osallistuttiin Suomen kasvitieteellisten puutarhojen vuotuisen työsymposiumin, neuvottelupäivien, ja Helsinki oli kahdesti symposiumin järjestäjänä. Uutena yhteistyömuotona alkoi Leenan aloitteesta töihin tutustuminen, puutarhojen välinen henkilövaihto.

Yleisöpalvelu-käsite vaihdettiin yleisönvalistukseksi. Tiedotusvälineille lähetettiin entiseen tapaan Kasvitieteellinen puutarha tiedottaa -lehtinen. Opetusta varten laaditut kasvihuoneoppaat ja kasviluettelot olivat myös yleisön ostettavissa, ja kuvapostikortteja teetettiin kuuden kortin sarja. Hankittiin automaati-

tiivin puhelinvastaaja, joka tiedottaa puutarhan aukioloaikoja ja hintoja läpi vuorokauden. Kasvihuonehallissa oli postereita ja vaihtuvia pienimuotoisia näyttelyitä. Syksyn 1989 kuivakukkanäyttely keräsi yli 4 000 kävijää. Porteille sijoitettiin opaskartta ja puistoon vaihtuvia informaatiotauluja (mukulaleinikki, konnamarjat). Kasveihin ei saa koskea -kilvet muotoiltiin vähemmän torjuviksi Kasvitkin voivat olla vaarallisia – ethän koske niihin -kilviksi. Kussakin kasvihuoneosastossa piti olla näkyvässä, milloin ja mitä torjunta-ainetta oli käytetty sekä varoajan kesto.

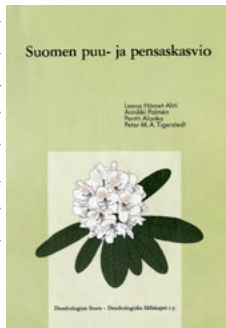
Esimiehenä Leena on joutunut perehtymään moniin asioihin, esimerkiksi puutarhan rakentamiseen ja puutarhatekniikkaan, joihin yliopiston päätoimisen opettajan ja tutkijan ei

Paula Havas-Matilainen, 1989

luulisi virkauransa aikana törmäävän. Ongelmat ovat seuranneet illalla kotiin ja monesti löytäneet ratkaisunsa yön tunteina. Käytännön taso ei ole ollut Leenalle vieras. Hän on ponnistellut menestyksellisesti työmenetelmien nykyaikaistamisen ja puutarhatyön koneistamisen puolesta (*Irti mies, kottikärryt ja lapio -linjasta* oli Leenan motto). Hänen aikanaan lopetettiin puutarhan jätteidenkaatopaikka ja alettiin kompostoida puutarhajätteet; talousjätteille hankittiin kannellinen jätelava. Varastojen järjestys tuli puutarhureiden vastuulle. Esimies kantoi huolta ruumiillisen työn kuluttavuudesta: taukoliikunta tuli osaksi päivän ohjelmaa. Kasvinsuojeluaineiden käytön haittoja torjuttiin henkilökohtaisin, täydellisin suojaimin, ja automaattinen kasvinsuojeluruisku hankittiin 1990.

Leena Hämet-Ahti julkaisi esimieskauteen yhdessä muun muassa puutarhan amanuenssin kanssa Suomen puu- ja pensaskasvion ja valmisteli sen toisen, korjatun painoksen painokuntoon (valmistui kesällä 1992).

HAASTEITA TULEVAISUUDELLE

Esimieskausi katkesi tavallaan kesken: ilman hallinnonuudistusta Leena Hämet-Ahdilla olisi ollut jäljellä vielä kaksi esimiesvuotta. Osa päämääristä, joiden hyväksi hän oli työskennellyt, ei vielä ehtinyt toteutua. Niitä ovat puutarhan oman johtajan saaminen; kasvihuoneiden korjaus ja kasvihuoneelajiston vaihtaminen vähemmän lämpöä suosivaksi (Välimeren ilmastoalueen kasvit, tropiikkiin vuoristoseutujen kasvit); Kumpulan kartanon yläkerran saanti puutarhan haltuun ja ison salin muuttaminen herbario- ja tutkijasaliksi; puutarhan koko arkiston saaminen saman katon alle ja läpikäynti; tietopankki – skanneri on jo hankittu; kasvien suomenkielisten nimien hakemiston kokoaminen, mahdollisesti rekisteröintiohjelman yhteyteen; systemaattisen osaston varustaminen opastein, joiden avulla yleisökin saisi käsityksen siitä, mitä osasto sisältää. Myös laajempia esitekyttejä kasvihuoneisiin Leena on jaksanut toivoa.

Puutarhan 100-vuotisjuhliin laaditussa historiikissa arvioidaan siihenastisia esimiehiä. Leena Hämet-Ahti on ollut esimies, jota mikään puutarhan tuleva historiikki ei kykene kevyesti sivuuttamaan.

Paula Havas-Mattila, 1989

KUMPULAAN kuuluu hyvää 1994

PAULA HAVAS-MATILAINEN

Kasvitieteellisen puutarhan, kasvitieteen laitoksen ja kasvimuseon joulukahveilla Kumpulan Yläkartanossa 16.12.1994 pidetty puhe.

Hyvät työtoverit, on ilo nähdä teidät kaikki tänään täällä. Kumpulan kartanossa on sitten sen kartano-, sairaala- ja kansakouluajan varmasti harvoin nähty koolla näin paljon ihmisiä. Kasvitieteellinen puutarha on viettänyt täällä Kumpulan piilossa ja hiljaisuudessa rauhallista uudisraivaajaelämää, ja vierasmäärän tulon ajatteleminen aiheutti minussa miltei pako-kauhua. Nämä joulukahvit ovat myös tupaantuliaiset ja samalla osoitus siitä, että olemme juurtuneet Kumpulaan. Vielä tänä nykyisenä keskustakampusaikana Kumpula on kaukana ja syrjässä. Kiitos, että kuitenkin lähditte tulemaan tänne – tervetuloa!

Meitä puutarhalaisia on ollut täällä kartanoalueella vuodesta 1987, jolloin kasvitieteellinen puutarha sai Kumpulan alueensa; puu-

tarhuri Martti Koponen on ollut täällä alusta asti. Puutarha aidattiin 1988, ja aluerakennustyöt tehtiin 1987–1989. Viherrakentaminen alkoi varsinaisesti 1990, jolloin ensimmäiset kasvit kasvimaantieteelliseen osastoon virallisesti istutettiin. Silloin oltiin jo talossa: puutarha sai Kumpulan kartanon entisen päärakennuksen alakerrasta tilat 1990, ja kartanoon muutettiin keväällä, kun kasvimuseon itiökasviosasto muutti Arabian yritystaloon. Tähän Yläkartanoon, Kumpulan kartanon entiseen talliin, joka peruskorjattiin tänä vuonna, muutettiin marraskuussa. Tämä on siis entinen talli – mikä sopiikaan joulukahvien vietto paikaksi paremmin.

Kumpulassa on hiljaa puurattu uuden puutarhan kimpussa: Merja Pulkkinen on lisännyt kasveja, ja Eeva Peltonen, Martti Koponen ja Virpi Sorsa ovat istuttaneet ja hoitaneet istutuksia. Korvaamattomana apuna ovat olleet harjoittelijat ja tukityöllistettävät. Puutarhan kasvimaantieteellisiin osastoihin oli viime vuoden loppuun mennessä istutettu yli 560 erilaista kasvia ja esimerkiksi noin 7 000 puuvartiskasviyksilöä. Vuonna 1994 istutukset ovat

Sinikka Grain, 1991

jatkkuneet, tarkat istutusmäärät saadaan vuosikertomukseen. Hyötykasvimaalla oli kesällä 1994 opiskeltavana noin 300 erilaista hyötykasvia.

Käyn enää harvoin, noin kerran kuussa, Kaisaniemessä. Silloin on ilo nähdä vanhoja paikkoja ja vanhoja tuttuja. Monet kysyvät, mitä puutarhaan kuuluu, mitä Kumpulaan kuuluu. Näin lamankin keskellä on täytynyt vastata: hyvää kuuluu.

Työpaikka on paljolti johtajiensa näköinen. Puutarha on hyvissä käsissä. Puutarhan esimiehenä on kolmen viime vuoden ajan toiminut professori Timo Koponen. Kun kiitän häntä, en kiitä omaa, sillä hän on meillä teiltä lainassa. [Timo Koponen oli puutarhan esimies OTO, oman toimen ohella.] Me olemme oppineet tuntemaan Timon hyvänä esimiehenä, puutarhan ja sen henkilökunnan parasta ajattelevana, itseään säästämättömänä, aloitteellisenä ja innostuneena. Hän on tehnyt puutarhan hyväksi enemmän kuin velvollisuus vaatii. Itse olen aina ihailnut Timon kirjallista kykyä ja aktiivisuutta, ja nyt myös puutarha on saanut hyötyä niistä. Merkittävä ja puutarhan historiassa – vaikka mentäisiin Pietari Kalmin aikaan asti – ainutlaatuinen saavutus on Timon aloittama ulkomaisten kasvien Etelä-Suomeen kotiuttamisprojekti. Puutarha on tehnyt jo kaksi

Aune Koponen, Kustaa Niini ja Leo Junikka Kiinassa.

kuukauden mittaista lisäsmateriaalin keruumatkaa, toisen Japaniin, toisen Kiinaan. Ensi vuonna lähdetään Kanadaan, ja sitten on koossa arvokasta kasvimateriaalia Kumpulian kasvi- ja maantieteellisessä osastossa kasvatettavaksi ja kokeiltavaksi. Ensimmäiset Japanin kasvit on jo istutettu.

Intendenttinä on syksystä 1992 ollut Aune Koponen, ja hän, samoin kuin esimies, on tiukan ammattitaitoinen, laaja-alainen, päätösten tekoon kykenevä, innostunut ja innostava. Puutarhan lisääntynyt avoimuus ja yhteistyöhalukkuus ovat hänen ansiotaan. Hän on jaksanut sukkuloida puutarhan kahden osaston, Kaisaniemen ja Kumpulian, väliä. Hän on lämmin ihminen ja hyvä lähin esimies ja työtoveri.

Puutarhan ilmapiiri on Timon ja Aunen aikana kehittynyt avoimeksi ja luovuuteen ja tuloksellisuuteen innostavaksi. Kaksi ja puoli – kolme vuotta ei ole vielä pitkä aika, mutta tästä on hyvä jatkaa. Me puutarhan väki olemme hyvä työporukka, ja uskon, että pystymme koko ajan entistä paremmin palvelemaan teitä: tarjoamaan opetukseen ja tutkimukseen hyviä, hyvin hoidettuja ja dokumentoituja kasveja.

Esimiehen apuna puutarhan hallinnossa on vuoden 1992 alusta ollut, puutarhan ensimmäisen oman johtosäännön mukaisesti, ensimmäinen oma johtokunta. Siihen ovat Timon ja Aunen lisäksi kuuluneet ylipuutarhuri Kustaa Niini sihteerinä, puutarhuri Pirkko Hamunen henkilökunnan edustajana, Peter Tigerstedt maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan ja Kurt Fagerstedt matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan edustajana. Aulikki Pärsisen (Salmia) tilalla kasvatustieteellisen tiede-

kunnan edustajana on tänä syksynä ollut Marja Uotila. Johtokunnan kolmivuotiskausi tulee täyteen ensi vuoden alkupuolella. Sivusta seuraten johtokunnan toiminta on ollut myönteistä ja rakentavaa. Henkilökunnan puolesta kiitän johtokuntaa siitä demokratiasta ja niistä uusista tuulista, jotka se on tuonut tullessaan.

Kiitos teille kaikille kuluneeta yhteistyövuodesta ja vielä kerran tervetuloa!

Timo Koponen Japanissa. Hokkaidon yliopiston puutarhan johtaja saa Suomen puu- ja pensaskasvion lahjaksi.

MARTTI KOPONEN, KUMPULAN PUUTARHURI

Martin Kumpula-aika 1986–2004

PAULA HAVAS-MATILAINEN

Puutarhateknikko Martti Koponen jäi eläkkeelle 31.5.2015. Martin viimeinen työpäivä ennen lomaa oli 12.2.2015. Eläkkeellelähtökahvit nautittiin 11.2.2015 koko kasvitieteen yksikön voimin Kaisaniemen kasvihuoneiden Linkola-salissa. Alla tilaisuuteen kokoamani ja tilaisuudessa täydentämäni lyhyt Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan ja Martin yhteinen historiikki.

Helsingin yliopisto oli muuttumassa keskustayliopistosta kampusyliopistoksi, ja 1970- ja 1980-luvulla suunniteltiin matemaattisluonnontieteellisen tiedekunnan siirtämistä Kumpulaan. Kasvitieteen laitoksen oli määrä muuttaa Kaisaniemestä Kumpulan mäelle, ja kasvitieteelliselle puutarhalle piti Kumpulaan rakentaa kauan uneksittu ja yritetty etäpuutarha (Viikki 1937–1939, 1954; Malminkartano; Suitia 1978–1992). Puutarhan rakentaminen haluttiin aloittaa ajoissa, jotta puutarha olisi ollut Kumpulassa valmiina vastaanottamaan kasvitieteen opiskelijat ja tutkijat.

Kartanon ja Kumpulan mäen alue siirtyi 1977 Helsingin kaupungin ja valtion välisellä esisopimuksella Helsingin yliopistolle. Vuoden 1986 maanvaihtosopimuksella alue tuli yliopiston hallintaan.

Kasvitieteellinen puutarha sai Kumpulaa varten yhden puutarhurin viran. Tähän virkaan tuli 1.4.1986 alkaen puutarhuri Martti Koponen. (Palasin äitiyslomalta Kaisaniemeen töihin 28.6.1986, ja tapasin silloin Martin ensi kerran. Seppo Sinkkonen oli tuolloin ylipuutarhurin sijaisena ylipuutarhuri Pentti Alanagon KesKas-virkavapauden aikana, mutta irtisanoutui ensimmäisenä työpäivänäni ja lopetti työt 14.7.) Virkasuhdeasunnon Martti sai heinäkuussa 1986 Kumpulasta, tulevan puutarhan alueelta, kartanon entisestä, syksyllä 1980 peruskorjatusta asuinrakennuksesta. Samaan henkilökunnan asuinrakennukseen olivat Kaisaniemen työsuhterakennuksesta, Ikkalasta, jo aikaisemmin muuttaneet puutarhan talonmies Paul Hellman ja hänen puolisonsa, puu-

Kuva Paula Havas-Matila, 1987

tarhan kasvienhoitaja Anita Hellman. Talossa asui myös kiihdytinlaboratorion talonmies – vuonna 1981 valmistunut kiihdytinlaboratorio oli toistaiseksi ainoa puutarhan ulkopuolinen yliopiston rakennus Kumpulan mäellä. (Chemicum-rakennus valmistui 1995, Physicum 2001 ja Exactum 2004. Ilmatieteen laitoksen ja Merentutkimuslaitoksen toimitalo Dynamicum valmistui 2005.)

Työhuoneen puutarha (ja Martti ja Paul) sai kartanorakennuksen kellarista. Kartanoaika oli päättynyt 1893, ja sen jälkeen rau-

kennuksessa oli ollut sukupuolitautilasiraa-
la 1905–1960 ja Toukolan kansakoulu vuosina
1962–1977. Kartano oli remontoitu, ja nyt siinä
olivat, vuodesta 1981 alkaen, kasvimuseon jä-
kälä- ja sienikokoelmat ja niiden tutkijat. (Mar-
tin kahvittelaisuudessa 11.2. oli läsnä kartanos-
sa työskennelleistä tutkijoista Mauri Korhonen,
Roland Skytén ja Mikko Piirainen.)

Nykyinen Yläkartano, kartanon entinen
talli (?), oli rapistunut käyttämättömänä lähes
rauniokuntoon. Sairaala-aikana rakennukses-
sa oli ollut sairashuoneita ja alakerrassa sairaal-
an keittiö aputiloineen. Kouluaikana se oli ol-
lut osittain tyhjänä, osittain pulpettivarastona.
Kartanon pihalla oli samoin käyttämättömänä
rapistunut, viljamakasiinista sairaalan saunak-
si ja myöhemmin kasvihuoneen apurakennuk-
seksi ja kattilahuoneeksi muutettu rakennus;
sen alapuolella ollut kasvihuone oli lasinsirui-
na ja ruostuneena metallikehikkona. Koko ko-
meutta ympäröi sairaalan ympärille rakennettu
ja nyt jo lahoava ja lakoava korkea, laudoitettu
verkkoaita. Kumpula sijaitsi kaukana ja syrjäs-
sä kaikesta ja oli pimeän aikaan pimeä. Takana
kohosi metsäinen Kumpulan mäki. Ei ollut ka-
tuvaloja, ainoat valot pilkkottivat Martin asun-
nosta ja asuinrakennuksen kolmesta muusta
kodista. Ja alueen yllä viipyi vanhan Kuppalan
syngkää varjo.

Henkilökunnan ensi vierailu tulevaan Kumpulan kasvitieteelliseen puutarhaan. Vasemmalla Annikki Palmén, joukon keskellä Leena Hämet-Ahti.

Paula Havas-Matilainen, 1987

KUMPULAN PUUTARHA RAKENTUU

Martti työskenteli aluksi Kaisaniemen puutar-
hassa. Hän osallistui 1986 alkaneisiin Kum-
pulan puutarhan rakentamisen suunnitteluko-
kouksiin yhdessä puutarhan OTO-esimiehen,
professori Leena Hämet-Ahdin ja amanuenssi
Annikki Palménin kanssa. Martin suunnittelu-
kokouspaperit ovat Kumpulan arkistossa.

Puutarha sai 1986 Kumpulan tulevaa kas-
vitieteellistä puutarhaa varten 10 000 markkaa
raivausvälineiden ja työkalujen hankintaan.
Kaisaniemen puutarhan naiset (puutarhurit
Pirkko Hamunen, Sinikka Grahn ja Eeva Pel-
tonen, vs. puutarhuri Ester Koski, kasvienhoi-

taja Anita Hellman, vs. kasvienhoitaja Kaisa
Eloranta ja LuK, museoavustaja Paula Havas-
Matilainen) pitivät Kumpulassa 29.10.1986
lehtienharavointi- ja kompostointitalkoot.

Henkilökunta sai tammikuussa 1987 näh-
däkseen Kumpulan suunnitelmat, ja 6.4.1987
käytiin Leena Hämet-Ahdin ja Annikki Palmé-
nin johdolla katsomassa pitkään rauhassa vil-
lytynyttä, umpeen ruohottunutta ja vesioittu-
nutta tulevaa puutarha-aluetta.

Puutarhan aluerakennustyöt tehtiin 1987–
1989, ja Martti valvoi töitä puutarhan edusta-
jana. Puutarhan perustamisvuotena pidetään
vuotta 1987, jolloin puutarhan runsaan 6 heh-

taarin alue rajattiin. Vuonna 1987 tehtiin raivaus- ja purkutytöt, vesiaiheen karkea työ, karkeat maansiirrot ja aidan ja kasvihuoneen esirakentaminen. Ympärysaita rakennettiin 1988. Vanha leivintupa korjattiin ja kellarit kunnostettiin 1988 ja 1989. Vuonna 1989 rakennettiin polut, pihat ja liikennealueet, sähkö, vesi, viemäri ja kaukolämpö (kartanossa ja asuinrakennuksessa kaukolämpö oli jo entuudestaan), sähköistys ja valaistus sekä kastelu- ja kuivatusrakenteet. ("Infrastruktuuri", sanoi Martti, ja minä opettelinkin uutta sanaa. Leena Hämet-Ahdin pyynnöstä kävin Kaisaniemen työpaikastani dokumentoimassa Kumpulan rakentamista. Rakentamisvuosien diakuvat ovat Kumpulan arkistossa.

Kuvat digitoitiin 2016. Kuvissa Martti näkyy muun muassa aitatyömaalla ja vesiaihettyömaalla.)

Aluerakennustöiden valmistumisen jälkeen Martin tehtäviin kuuluivat maastotyöt: Martti teki Ville-traktorilla maansiirrot (pintamulta koottiin kasoihin; pohjamaata poistettiin ja käytettiin maisemanmuotoiluun; siten pintamulta levitettiin takaisin) tai kynti, äesti ja tasoitti istutuslohkot 1990–1993, edeten idästä länteen. Kumpulan vanhoja, vuonna 1988 XX-alkuisina rekisteröityjä puita säästettiin tulevien istutusten varjopuiksi. Martti kaatoi poistettaviksi määräyty puut ja niitti äestetyille kentille kasvaneen ruohon.

Virkavapaalta 1989 palannut Pentti Alanco sai työpaikan Viikistä. Ylipuutarhurin virkaa hoiti 1.8.–30.11. Eeva Peltonen, ennen kuin hortonomi Kustaa Niini aloitti ylipuutarhurina 1.12.1989.

KUMPULAN PUUTARHA KASVITTUU

Kumpulaa varten Annikki Palmén oli tilannut kasveja puutarhojen kansainvälisen siemenvaihdon kautta erityisesti itäisestä Pohjois-

Eeva Peltonen ja Martti

▲ Amerikanherukkaa istuttamassa Leena Hämet-Ahti, Annikki Palmén, Kustaa Niini ja Merja Pulkkinen.

Merja Pulkkinen, 1991

Amerikasta, missä oli luonnonkasveja tarjoavia hyviä vaihtokumppaneita, ja myös Euroopasta. Kasveja lisättiin Kaisaniemessä; taimet kasvoivat pikkupuortin varamaalla (entisellä lääkekasvimaalla; myöhemmin alue oli hedelmätarhana). Kumpulaa varten lisättiin, kasvullisesti, myös Kaisaniemen hyviä luonnonalkuperiä.

Kumpulan 330-neliöinen, täysautomaatioitu lisäyskasvihuone valmistui syksyllä 1989, ja lisäys siinä alkoi kevättalvella 1990. Samalla lisäyksen painopiste siirtyi Kaisaniemestä Kumpulaan. Puutarhuri Merja Pulkkinen siirtyi Kaisaniemestä Kumpulaan perennalisäykseen, Martti hoiti puuvartislisäystä. Taimisto oli tilapäisesti aluksi Yläkartanon ja asuinra-

kennuksen välissä ja myöhemmin kartanon etelärinteessä. Vuonna 1991 taimisto sai vakinaisen paikan: pottitaimisto tuli uuden lisäyskasvihuoneen eteen, taimistopenkit perustettiin sen taakse.

Martti perheellistyi ja muutti tammikuussa 1990 asuinrakennuksen yläkerran isoon huoneistoon.

Kumpulan viherrakentaminen alkoi 1990: Hortus geobotanicukseen eli kasvimaantieteellisiin osastoihin istutettiin 29.8.1990 ensimmäinen kasvi, amerikanherukka *Ribes americanum* 1978-711 (se oli lisätty Kaisaniemen luonnonkannasta, ja se oli saanut oman pistokastunnuksensa. Myöhemmin kaikki kasvullisesti lisätyt palautettiin emokasvin tunnukseksi). Kaikkiaan heti syksyllä 1990 istutettiin puutarhaan yhteensä 588 puuta tai pensasta ja 47 ruohovartista.

Puutarha sai Kumpulan kartanorakennuksen alakerrasta tilat huhtikuussa 1990, kun kasvimuseon sieni- ja sammalosasto muutti vuokratiloihin Arabian yritystaloon. Kartanossa olivat intendentin, ylipuutarhurin ja puutarhureitten työhuone, esimiehen tukikohta, toimisto, puutarhan kirjasto ja arkisto sekä siementenkäsittelytilat. Leena Hämet-Ahti, Annikki Palmén, Kustaa Niini ja toimisto (= Paula, tuolloin jo filosofian maisteri, laboratoriomestari

III) muuttivat Kaisaniemestä Kumpulaan pääsiäisen jälkeen, ja Martti ja Merja siirtyivät 9.5. kellarihuoneesta puutarhurien työhuoneeseen. Kartanorakennuksen yläkerta yliopiston kiinteistökeskus piti puutarhan väelle liian hienona, ja yliopisto sijoitti sinne 1991 filosofisen tiedekunnan humanisteja, muun muassa Leena Vilkan. ("Humanoideja katolla", sanoi Martti.)

Elokuussa 1990 Suomen kasvitieteellisten puutarhojen kaksipäiväiset neuvottelupäivät pidettiin Leena Hämet-Ahdin johdolla Kumpulassa. Osanottajille esiteltiin puutarhan rakentamisen silloinen vaihe ja suunnitelmat.

Elettiin suuren laman alkuaikojä. Kiinteistökeskuksen puutarhassa koeajalla olleen talonmiehen virka (entinen Herbert Schönbergin virka) muutettiin laboratoriomestari II:n

nimikkeellä tuolloin työskennelleen Paulan toimistosihteerin viraksi, ja Paulan 15 vuotta kestänyt määräaikaisuus päättyi 1.5.1991.

Puutarhuri Eeva Peltonen siirtyi 20.5.1991 Kaisaniemestä Kumpulaan istuttamaan ja hoitamaan istutuksia. Vaikka Eeva erityisesti alussa työskenteli koko Hortus geobotanicuksessa, punaisena lankana Eevan työssä kulki Euroopan ja itäisen Pohjois-Amerikan osaston istutus ja hoito. Eeva myös piirsi vuosittaiset istutuskartat, kirjasi kasvitieteellisten puutarhojen tiedotuslehteen Pimpinellaan Kumpulan rakentamisen arkea ja seurasi istuttamiensa kasvien fenologiaa, koristearvoa ja menestymistä. (Eevan oli tarkoitus siirtyä avoimesta yliopistosta yliopistoon opiskelemaan, ja hän suunnitelti käyttävänsä seuranta-aineistoaan opinnäytetyössä. Kyselin Eevalta aineistosta syksyllä 2016, vähän ennen hänen kuolemaansa, mutta hän uskoi jo hävittäneensä muistiinpanot.)

Puutarha oli matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan alainen erillislaitos. Sillä oli vuoden 1992 alusta oma johtosääntö, oma johtokunta ja oma talous. Alkuvuonna 1992 puutarhan järjestyksessä toiseksi "omaksi" OTO-esimieheksi tuli kasvitieteen laitoksen ja kasvimuseon professori Timo Koponen ja syksyllä 1992 intendentiksi intendentti Annikki Palménin jälkeen dosentti Aune Koponen.

Taukotupa & verstaas -rakennus valmistui alkukesällä 1992, ja puutarhurit ja –paljolti virolaiset, latvialaiset ja venäläiset – harjoittelijat saivat vihdoin kunnan sosiaalilatit. Siihen saakka naispuolinen henkilökunta oli peseytynyt kartanorakennuksen naisten-WC:n ainoassa käsienspesualtaassa; miehille oli ollut mies-tenvessan käsienspesuallassa.

Hyötykasvimaa siirrettiin Kaisaniemestä Kumpulaan 1992 alkaen. Alueen vastuupuutarhuriksi kaavailtu puutarhuri Marita Tiiri pääsi opintomatkalke Chicagoon ja myöhemmin

opintovapaalle. Maritan viransijaiseksi tuli 1.10.1992 uusi puutarhuri Virpi Sorsa. Virpin vastuualueena oli koko Kumpulan kulttuuri-kasviosasto, Hortus ethnobotanicus. Keväällä 1993 Virpi laajensi hyötykasvimaata maustekasveilla, ja keväällä 1994 Virpi perusti Aune Koposen johdolla puutarhan itäkärkeen erillisen yrtti- ja rohdosmaan.

Vaikka puutarha avattiin yleisölle vasta 2009, hyötykasvimaata käytettiin yliopistopetuksessa vuodesta 1992 ja lääkekasviosa-
toa vuodesta 1994 alkaen.

KASVEJA JAPANISTA 1993, KIINASTA 1994 JA KANADASTA 1995

Kumpulan puutarhan infrastruktuuri oli valmis. Kasveja tarvittiin, erityisesti läntisestä Pohjois-Amerikasta ja Aasiasta, mistä ei vaihdon kautta saatu oikeanlaista kasvimateriaalia. Timo Koponen sai rahoituksen ”Ulkomaisten koriste- ja puutarhakasvien kotiuttaminen Etelä-Suomen oloihin” -tutkimushankkeelle ja johti kuukauden mittaiset kansainväliset keruumatkat Japaniin 1993, Kiinaan 1994 ja Kanadaan 1995. Japanin-keruumatkalla 4.–29.9.1993 Martti oli mukana siementen kerääjänä; Martti kunnostautui puihin kiipeäjänä. Muut keruumatkan suomalaiset osanottajat olivat Timo Koponen (keruupaikatiedot, ke-

Kumpulan arkisto, Japani 1993

rättyjen kasvien valokuvaaminen), Aune Koponen (kerättävät kasvit ja niiden rekisteritunnukset), Kustaa Niini (siementen keruu) ja tutkimusavustaja Visa Lipponen (herbaarionäytteet). Kaikki osanottajat puhdistivat iltaisin siemeniä.

Kumpulan uudessa lisäyskasvihuoneessa Merja Pulkkinen aloitti Japanin kasvien lisäämisen, ja toisaalla filosofian kandidaatti Anna Kärkönen mikrolisäsi tuotua silmumateriaalia. Istutusvalmiiksi varttui 204 kasvikantaa. Martti sai vastuulleen taimien istuttamisen niille varatulle vesiaiheen takaiselle alueelle ja myös tämän uuden Japanin osaston hoidon. Istuttaminen alkoi syksyllä 1994, ja 1994–1996 istutettiin valtaosa taimista, 9 504 tainta (kaikki

eivät pysyneet elossa; osa oli täydennysistutuksia). Japanin osasto oli rakentuvan Hortus geobotanicuksen parhaiten perustettu ja hoidettu osa. Kuten jo aikaisemmin olen kertonut, Martti piti kesälomansa viikon pätkissä kyetäkseen itse koko ajan vastaamaan Japanin osaston hoidosta.

Yläkartanosta ei tarvinnut tehdä puutarhan rauniota, niin kuin Leena Hämet-Ahti oli jo ajatellut. Rakennus peruskorjattiin 1993–1994, ja puutarhan toiminnot muutettiin kartanosta Yläkartanoon marraskuussa 1994. Tuupaantuliaiset puutarhan, kasvitieteen laitoksen ja kasvimuseon väelle olivat pikkujoulun merkeissä 16.12.1994.

Paula oli 1992–1994 suorittanut työn ohessa kaksivuotisen valtionhallinnon toimistotutkinnon ja oli nyt muodollisestikin pätevä puutarhan toimistosiihteerin virkaan.

Paula Havas-Matilainen

Kumpulan arkisto, 1999

Kartanorakennus peruskorjattiin kesällä 1996, ja siihen muutti elokuussa 1996 yliopiston pääarakennuksesta matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan kanslia. Tiedekunta järjesti 2.10.1996 avoimien ovien päivän Kumpulan kampuksella: kampuksella jo olevat tiedekunnan tilat – kiihdytinlaboratorio, kemian laitos, kasvitieteellinen puutarha ja tiedekunnan kanslia – olivat avoinna kutsuvieraille.

Martti osallistui Kiinasta 1994 kerättyjen kasvien istuttamiseen Kaukoidän osastoon

Kumpulan arkisto, Kanada 1995

Virpi Sorsa

1997, Kiinan keruumatkalla mukana olleen ja Kaukoidän osaston vastuuhenkilöksi nimetyn Merja Pulkkinen äitiysloman aikana. Merjan sijaisena kasveja lisäämässä oli puutarhuri Sonja Ratschinskij, joka oli työskennellyt puutarhasa kausipuutarhurina syyskuusta 1996 alkaen.

Kanadan keruumatkalle syksyllä 1995 pääsi puutarhureista Virpi Sorsa. Jo alkutalvesta hän kaiversi nimikilpiä puutarhan uudella, atk-käyttöisellä kaivertimella. Kumpulana hyötykasvimaan puut ja pensaat sekä ruusutarha saivat nimikilvet – niitä jo käytettiin opiskelussa.

Elokuussa 1997 kasvitieteellisten puutarhojen yksipäiväiset neuvottelupäivät olivat Helsingissä. Iltapäivällä kokousväki siirtyi Kaisaniemestä Kumpulaan, tutustumaan puutarhan silloiseen vaiheeseen.

KOHTI LUONNONTIETEELLISTÄ KESKUSMUSEOTA

Kampusyliopistoajattelu eli voimakkaana. Kasvitieteen laitos, jonka oli ollut määrä siirtyä Kumpulaan, päättikin haluta Viikkiin. Ensin, vuonna 1996, muuttivat kasvifysiologit, ja keväällä 2002 Viikkiin muutti ekologian ja systematiikan laitos. Kaisaniemen kasvitieteen laitusrakennukseen jäi vain kasvimuseo, josta 1998 oli tullut osa perustettua Luonnontieteellistä keskusmuseota. Laitusrakennus pe-

ruskorjattaisiin kasvimuseolle. Kumpulana kampukselle sijoittuisivat vain matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan kovat tieteet (ns. eksaktit tieteet) sekä maantiede.

Merja Pulkkinen palasi 2.2.1998 Kumpulaan lisäämään ulkopuutarhan kasveja. Vuonna 1998 hän hoiti myös yrtti- ja rohdoskasvimaan sekä Itä-Aasian kasveja.

Vuonna 1999 mekaanikon virka (eläkkeelle jääneen Pauli Hamusen virka) muutettiin puutarhateknikon viraksi, ja Martti Koponen nimettiin virkaan 1.6.1999 lukien. Martin entinen puutarhurin virka lakkautettiin 1.1.2000, ja 1.1.2000 perustettiin puutarhatyöntekijän virka, johon nimitettiin Hassan Gadir.

Vuonna 2000 Timo Koponen vei henkilökuntansa Singaporeen ja Kuala Lumpurin, tutustumaan tropiikkiin. Martti oli matkassa mukana (ja Martti ja minä jouduimme ainoana Malaysian ja Singaporen rajalla ruumiintarkastukseen; etsittiin kai huumausaineita).

Timo Koposen kymmenvuotinen OTO (oman työn ohella) -esimies aika päättyi 21.12.2001, ja 1.1.2002 alkoi professori Jaakko Hyvösen kolmevuotinen OTO-esimieskausi. Myös Aune Koponen jäi eläkkeelle 2001. Intendentiksi nimitettiin Leif Schulman; Leifin 1.10.2001 alkaneen vuoden mittaisen virkavapauden aikana intendenttinä toimi Visa Lipponen.

Puutarhan vanha osa oli Kaisaniemessä ja uusi osa Kumpulassa, kumpikin etäällä Viikistä ja opiskelijoista. Yliopiston teknillinen osasto olisi moneen otteeseen halunnut ajaa vielä rakenteilla olleen puutarhan alas, mutta Kumpulaan oli jo ehditty istuttaa puutarhan arvokaimmat, Japanin, Kiinan ja Kanadan keruumatkoilta tuodut kasvit.

Vuonna 2002 keskusteltiin kasvitieteellisen puutarhan liittämisestä Luonnontieteelliseen keskusmuseoon. Viikin pehmeät luonnontieteet halusivat erota matemaattis-luonnontieteellisestä emotiedekunnasta omaksi biotieteelliseksi tiedekunnakseen, ja helmikuussa 2003 viikkiläiset päättivät olla haluamatta kasvitieteellistä puutarhaa uuteen, 2004 aloitetaan tiedekuntaan. Vuoden 2004 alusta puutarha liitettiin omana yksikkönään Luonnontieteelliseen keskusmuseoon. Vuonna 2005 puutarha sai johtajan viran; virkaan nimitettiin Leif Schulman. Leifiltä jääneeseen intendentin virkaan nimitettiin 2005 FM, hortonomi Leo Junikka. Kustaa Niini jäi 4.5.2004 lomalle ja sitten 8.6.2005 saakka vuorotteluvapaalle. Merja hoiti Kaisaniemessä ylipuutarhurin tehtäviä, Martti Kumpulauksen tukenaan, kunnes ylipuutarhuriksi valittiin FM, hortonomi Marko Pesu aloitti työt 17.6.2004. Marko Pesun määräystä jatkettiin vuoden 2006 loppuun, perus-

teena tehtävien uudelleenjärjestely yksikössä. 1.1.2007 lukien yksi kasvitieteellisen puutarhan avoinna ollut puutarhurin virka muutettiin ylipuutarhurin viraksi, ja määräystä jatkettiin siihen saakka, että uusi, perustettava ylipuutarhurin virka saatiin täytetyksi.

Epävarmuus, virkavapaudet ja henkilöstön siirrot näkyivät Kumpulassa. Jo helmikuussa 2002 Eeva Peltonen kirjoitti: ”Kumpulauksen työpalaveri on pidettävä, kunhan kaikki (Kustaa, Martti, Rauni ja Eeva) ovat yhtäaikaa paikalla. Kesätyövoimaa ei ole luvassa, joten on tunne, että Kumpula hiipuu heiniin ja pensasiin, ennen kuin puutarha on edes avattu yleisölle...” Eeva Peltonen, joka oli Martin ja Merjan ohella ollut Kumpulauksen kantavia voimia, jäi 1.3.2003 osa-aikaeläkkeelle. Huhtikuussa 2004 Eeva siirtyi huolehtimaan siemenvaihdosta; eläkkeelle hän jäi 1.9.2007.

Paula Havas-Matilainen, avajaiset 2009

Martti ja Hassan Gadir

Martti määrättiin 2000-luvun alussa yhden kasvukauden ajaksi hoitamaan Japanin osaston ohella Kaukoidän osastoa, joka hoitajien vaihtuessa oli päässyt kelvottomaan kuntoon. Kesällä 2003 koko Kumpulauksen kasvi- ja maantieteellistä osastoa hoitivat Martin kanssa ”Martin enkelit”, määräaikaisten puutarhuri Caterina Nikiforow ja määräaikaisten puutarhantekijät Sini Eräjää ja Janina Lehto.

Paulasta tuli osastosihteeri 1.6.2004. Syksyllä 2004 Martti siirrettiin työskentelemään Kaisaniemeen. Martti kuitenkin asui Kumpulauksen henkilökunnan asuinrakennuksessa kesäkuuhun 2014, jolloin hän ja Kirsi sekä Minttu ja Chili-kissat muuttivat Viikkiin. Emmeliina oli jo aikaisemmin muuttanut omaan kotiin. Emman rippijuhla oli pidetty Kaisaniemessä, mutta lakkiaiset oli juhlistettu Kumpulauksen kartanopuistossa.

Kesäkuussa 2005 Marko Pesu järjesti Kumpulauksen puutarhan kasvi- ja maantieteellisen osaston kitkentätalkoot; koko Kaisaniemen ja Kumpulauksen henkilökunta oli pelastamassa kasveja rikkaruohojen keskeltä.

Kumpulauksen uusi kukoistus alkoi 2006, kun Leif Schulmanin johdolla alkoi puutarhan toinen rakennuskausi ja valmistautuminen puutarhan vuoden 2009 avajaisiin.

HELSINKI

PERTTI UOTILA

Puutarhan ystävät kymmenen vuotta

Suomen ensimmäinen kasvitieteellisten puutarhojen ystäväyhdistys perustettiin Helsinkiin 12.10.2006. Sitä seurasi 2008 Turku, 2008 Jyväskylä ja 2012 Joensuu. Helsingin yhdistys juhli kymmenvuotista taivaltaan 15.11.2016. Kasvimuseorakennuksen Nylander-salissa pidetty syyskokous avattiin tervetuliaismaljalla, ja sääntömääräiset syyskokousasiat käytiin läpi ripeästi. Niiden jälkeen yhdistykselle kutsuttiin kaksi kunniajäsentä, professorit Mia Korpiola ja Heikki Saarinen. Mia Korpiola oli aloitteentekijä yhdistyksen perustamisessa, puheenjohtaja yhdistyksen kaksi ensimmäistä vuotta ja myöhemmin vielä kolme vuotta hallituksen jäsen. Heikki Saarinen valittiin hallitukseen heti perustamiskokouksessa, ja hän toimi aktiivisena hallituslaisena niin kokouksissa kuin talkoissa ja retkillä yhteensä yhdeksän vuotta (puheenjohtajana 2009–

2011). Näiden kahden ensimmäisen puheenjohtajan aikana luotiin yhdistyksen toiminnan periaatteet ja käytännöt, joita toteutetaan edelleen: kokoukset esitelmineen, kevät- ja syystalkoot vuoroin Kaisaniemen ja Kumpulan puutarhassa, retket ja vierailut puisto-, puutarha- ja museokohteisiin sekä vuoden päättävä glögitilaisuus. Molemmat kunniajäsenet edustavat arvokasta harrastus- ja kiinnostuspohjalta kumpuavaa ystävätoimintaa hyvin: Korpiola on ammattitavaltaan oikeustieteilijä ja Saarinen kemisti.

Mia Korpiola

Mikko Piirainen ja Heikki Saarinen

Pertti Uotila, 2013

Kokouksen päätteeksi esitin kuvakavalkadin yhdistyksen ensimmäisen vuosikymmenen tapahtumista. Tiivis paketti kuvista ja toiminnan esittelystä on koottu kolmeksi posteriksi, jotka ovat nähtävillä Kaisaniemen kasvihuoneen lipunmyyntiaulan seinällä. Kokouksen jälkeen juhlaväki siirtyi puutarhan alueella sijaitsevaan Cafe Violaan nauttimaan erinomaisesta illallisesta, vilkkaasta keskustelusta ja mukavasta yhdessäolosta.

Paula Havas-Matilainen, 2007

OULU

TUOMAS KAUPPILA

Taloutta ja tasapainoa

Vuosi 2014 alkoi Oulun yliopistossa jälleen ankeilla talousuutisilla. Edessä oli koko yliopistoa koskeva talouden tasa-painottamisohjelma sekä siihen liittyvät yhteistoimintaneuvottelut. Suurimmat paineet kohdistuivat lääketieteelliseen ja luonnontieteelliseen tiedekuntaan. Pahin skenaario lyhyellä (pitkästä ei kannata puhuakaan) aikavälillä oli irtisanomiset ja kausityöntekijöiden palkkauskielto. Lisäksi puutarhan tulevaa kesää varjosti ammattikorkeakoulun kanssa tehdyn sopimuksen raukeaminen. Maisemasuunnittelun ja puutarhatalouden amk-opetus on lopetettu Oulusta, ja sieltä puutarhalle saatujen harjoittelijoiden työpanos oli näin pois laskuista. Päätöksiä ja ratkaisuja jouduttiin ottamaan aina toukokuun puoliväliin saakka. Biodiversiteettisyksiköstä, jonka osa puutarhakin on, irtisanottiin kolme henkilöä. Puutarhaa ja kasvimuseota ne eivät kuitenkaan tällä kertaa koskeneet. Lopulta saimme luvan palka-

ta kausityöntekijöitä. Kaksi kokenutta ja kaksi nuorta, hiljattain valmistunutta puutarhuria hoitivat leiviskäänsä 2–4 kk:n jaksoissa. Henkilöstösäästöjä tuli myös toisen intendentin viransijaisuudesta, jota Henna Pihlajaniemi kuitenkin hoiti puoli vuotta. Työvoiman tarvetta ulkopuutarhan hoidossa paikattiin etenkin kesätyöseteleillä palkattavilla koululaisilla, joita oli yksistään kesäkuussa kymmenen nuorta. Lisäksi työssäoppijoita Oulun ammattiopistosta ja erilaisia työharjoittelijoita ja työkokeilijoita oli loppujen lopuksi ihan mukavasti.

KOKOELMIEN HOITOA

Kasvitieteellisen puutarhan kokoelmat Oulussa ovat tunnetusti olleet laajat ja laadukkaat. Ne myös laajenivat aina 1990-luvun lopulle saakka ja osin sen jälkeenkin. Koko ajan kuitenkin on ollut huolena kokoelmien hoito ja resurssien puute ylläpitää puutarhaa nimenomaan tieteellisenä kokoelmana, mihin olennaisena osana liittyy dokumentointi. Aloitimme jo talvella pohdittua kokoelmien sisältöä siten, että kokoelmien koko vastaa käytettävissä olevaa henkilömäärää, niin että tieteellinen arvo voidaan säilyttää. Kokoelmapolitiikasta on siis kyse. Tavoitteena on, että Oulun kokoelmat pienenevät nykyisestä kymmenestä eri osastosta kuuteen. Tämä tapahtuu muun muassa yhdistämällä vuoristo-

kasviosastoja osaksi arboretumia, tiivistämällä ja muuttamalla osastojen sisältöä. Selkein käytännön ero aiempiin vuosiin tehtiin systemaattisessa osastossa, missä yksi- ja kaksivuotiset kasvit jätettiin kesällä 2014 kokonaan kylvämättä. Pääpaino ulkopuutarhassa tulee olemaan kotimaisissa luonnonkasveissa sekä pohjoisissa kestävässä (koriste)kasveissa. Systemaattisen osaston hoitotarvetta ja lajimäärää pienennetään. Samoin tehdään hyöty- ja lääkekasviosastoissa, mutta säilytetään hoitotasoa kuitenkin korkeana.

Osana tätä prosessia meillä oli kesän aikana biologian opiskelija Emmi Virsula tekemässä projektityötä. Työssään Emmi selvitti ulkopuutarhaan kuuluvan Aasian vuoristokasvien osaston alaosastoille Alpiiniset kasvit (T-5.8) ja Puronrannat (T-5.3) aikanaan istutettujen kasvien nykyistä sijaintia ja kuntoa sekä osastoista hävinneitä lajeja. Samalla hän merkitsi muistiin tiedon yleisöä varten tehtyjen nimikilpien ja hankintanumerokohtaisten säleiden olemassaolosta. Työ antaa erinomaisen avun jatkaa kokoelmien suunnittelua ja kokoelmissa olevien arvokkaiden kasvien pelastamista.

KIINTEISTÖ

Talouden tasapainottamisohjelmassa ja jatkuvissa säästöpainneissa ovat kokoelmakasvihuo-

neet olleet koko ajan puheenaiheena, ja liikkui milloin lakkauttamis-, milloin myyntihuhuja. Vuosi kerrallaan mennään. Yliopiston hallituksen lupaus maksaa kasvihuoneiden vuokra ainakin tämän vuoden osalta helpotti biologian laitoksen taloutta hetkeksi. Tätä kirjoitettaessa viimeisin lupaus on siirtää puutarhan/mu-

seon henkilökunnasta 11 ihmisen palkat hallinnon maksettavaksi. Saa nähdä.

Joka tapauksessa kiinteistön omistajalla on intressiä pitää kasvihuonerakenteet kunnossa. Romeon ja Julian lämmitysputket ovat saaneet uutta maalia parin viimeisen vuoden aikana, ja muitakin pintaremontteja on tehty.

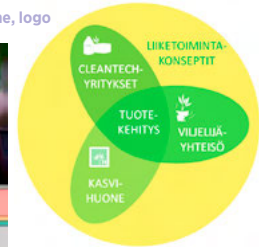
Saniaishuoneen hilseilevät yläpalkit odottavat vielä kunnostusta. Siitähän piti tulla osa aulan avointa näyttelytilaa, mutta tilarumbaa on ainakin remontin alla olevalla biologian laitoksella muutenkin riittänyt ihan tarpeeksi. Merkittävin kunnostustoimenpide oli Julia-pyramidin pleksien vaihto. Tuuletusluukkuihin saatiin kevyemmät, erittäin hyvin valoa läpäisevät akryylikennolevyt ja seiiniin 32 mm:n paksuiset, erittäin hyvän lämpöarvon omaavat polykarbonaattilevyt. Hieman pitkäksi venyneen remontin jälkeen tulos näyttää ainakin toistaiseksi onnistuneelta. Toivotaan että Romeoon saadaan samanlaiset; hankkivathan ne hintansa säästyneinä lämmityskuluina tulevina vuosina.

Ei se kiviaitakaan ikuinen ole. Puutarhan parkkipaikalla sattui lievä onnettomuus, jossa olisi voinut käydä huonomminkin. Vierailija oli nostanut tytön istumaan kiven päälle, ja hups, kivi oli rojahtanut ja vahingoittanut äidin jalkaa. Vakavammalta onneksi vältyttiin. Kunnostustyöhön ei tarvinnut ISS:n miehiä tällä kertaa odotella... Eivätköhän kivet pysy seuraavat 30 vuotta taas paikoillaan.

NÄYTTELYJÄ JA MUUTA TOIMINTAA

Keväällä osallistuimme Oulu-hallin kevätpuutarhanäyttelyyn. Teemaksi valitsimme dinosaurusten ajan kasvit. Se oli samalla puutar-

hassa koko kesän jatkuneen Jurassic garden -näyttelyn avaus. Näyttelyn innoittajana toimi Oulun taidemuseoon kesäksi saapunut London Natural History Museum tuottama Age of the Dinosaur -näyttely. Näyttelyn runko koostui kokoelmaamme kuuluvista elävistä fossiileista ja muista esimerkkilajeista infotauluineen sekä upeasta Lassi Kalleisen ja Leena Holmströmin tekemästä aikajanallisesta kuvakollaasista. Aulassa oli esillä kivettyneitä kasvifossiileja ja puutarhan kasvihuonekasveista tehty sukupuu. Professori Jari Oksasen piirtämä sukupuu perustuu puutarhan Unikko-tietokantaan ja putkilokasvien sekvenssitietokantaan.

Yhteisöllinen älykasvihuone on Oulun yliopiston CEE-yksikön (Center of Environment and Energy) vetämä EU-hanke, jossa suunnitellaan ja kehitetään uusia energiatehokkaita kasvihuoneratkaisuja ja tutkitaan samalla mahdollisuutta kasvihuoneviljelyyn osuuskuntaperiaatteella tai muulla tavalla tuottaa lähiruokaa palstaviljelyn tapaan. Kasvitieteellinen puu-

tarha on mukana tarjoamassa tiloja ja voi toimia myös uusien ratkaisujen testauspaikkana. Hankkeeseen liittyen puutarhalla pidettiin yleisötilaisuuksia ja yritystapaamisia. www.oulu.fi/sites/default/files/content/2014-06-06_Kasvihuone_hanke-esite_yrityksille_v4jv.pdf

Oulun opettajille järjestettiin yhdessä yliopistossa toimivan OuLUMA-keskuksen kanssa Science cafe 10.4.2014 iltapäivällä. Eri luokka-asteiden opettajia vieraili noin parikymmentä, ja teemana oli kertoa kasvimuseossa ja puutarhassa tehtävästä tutkimuksesta ja

Opettaja kasvimuseon herbariosalissa: käynnissä on näyttöjen haku internetistä sammalnäytteestä puhelimella skannatun QR-koodin perusteella.

Annikki Kaestliä

siitä, millaista tutkimusta kokoelmamme palvelevat. Annikki Kestilä ja Annu Ruotsalainen esittelivät, ja väki viihtyi paikalla monta tuntia.

ILMA-AKROBATIAA KASVIHUONE JULIASSA

Nyky sirkusteos Floreo Aerealis toteutettiin Julia-kasvihuoneessa ensimmäisen kerran elokuussa osana Oulun juhla viikkojen ohjelmaa. Viikonlopun aikana ilma-akrobaatti, koreografi Ilona Jääntti hauskutti ja ällistyi ihailijoita kuudessa eri näytöksessä. Näytöksiä pääsi seuraamaan varsin rajattu määrä ihmisiä, ja onnistuneesta kokemuksesta innostuneena Floreo Aerealis palaa puutarhaan esiintymään

marraskuun puolivälissä. www.floreo-aerealis.com/

TUTKIMUSTOIMINTAA

Hyvä esimerkki kasvitieteellisen puutarhan tarpeellisuudesta, sen joustavuudesta ja monipuolisuudesta tutkimukselle oli tohtori-koulutettava Juho Lämsän koejärjestely tutkimuskasvihuoneessa. Paitsi tietoteknisiä insinööritaitoja ja innovatiivista akateemista ajattelua tarvittiin robottikukkiin ja kimalaisten huijaamiseen myös käytännön rakennustaitoa. Ihmetystä herättänyt rakennelma ei ollut ensimmäinen maailmassa, mutta kylläkin

suurin kyseiseen tutkimusaiheeseen liittyvä koe ja sai myös osakseen kansainvälistäkin arvostusta. <http://tieteestajataiteesta.fi/huijatut-polyttajat-ja-robottikukat/>

Juho Lämsän robottikukat tutkimuskasvihuoneessa.

OULU

TUOMAS KAUPPILA &
ANNU RUOTSALAINEN

Uutta organisaatiota pukkaa...

Vuoden 2016 alusta Oulun yliopiston kasvitieteellinen puutarha, osana biodiversiteettisyksikköä, siirtyi hallinnollisesti osaksi Oulun yliopiston infrastruktuuriyksikköä, jota johtaa tutkimusrehtori ja kuuden eri yksikön johtajista koostuva ohjausryhmä. Rahoitus tulee yliopiston yhteisistä varoista, mikä toivottavasti tekee taloudesta hieman vakaamman, kun toiminnan rahoitus ei ole sidottu tukintojen ja opiskelijoiden määrään.

Jotta asia ei olisi liian yksinkertainen, puutarhan ja museoiden akateeminen henkilökunta on edelleen tiedekunnan alaisena ekologian ja genetiikan tutkimusryhmässä. Tämä hallintohimmeli aiheuttaa hämmennystä ja voi olla aikapommi tulevaisuudessa, kun henkilöt vaihtuvat. Tosin (lieneekö onneksi) organisaatiot vaihtuvat henkilöitä huomattavasti nopeammin.

Hallintohimmeliä himmeämpi tilanne on kuitenkin eläinmuseon näyttelytoiminnan siir-

tyminen, supistaminen, lakkauttaminen, Visitor Centerin rakentaminen ja tieteellisten kokoelmien, myös kasvimuseon, uudelleen sijoittuminen ”tässä kiperässä maailmassa”.

Mikään ei ole todennäköistä, mutta puutarhan olemassaolo ja kokoelmakasvihuoneiden ja puutarhan tilojen hyödyntäminen yliopiston näyteikkunana on kovasti uuden rehtorin agendalla, ja se on hyvä. Tähän liittyy niin sanottu Visitor Center -hanke, jossa puutarhan aula, saniaishuone ja osa toimistotiloista muodostaisi-

ja lisää Oulun kuulumisia...

vat yhtenäisen tilan näyttelytoiminnalle. Siihen tulisivat esimerkiksi digitaaliset, virtuaaliset ja yliopiston toimintaa esittelevät ”show roomit”. Pula ei ole kuin rahasta, ja siksi siihen on EAKR-hakemus (EAKR = Euroopan aluekehitysrahasto) vetämässä.

KOULULAISYHTEISTYÖPROJEKTI

Oulun kasvitieteellinen puutarha on aina ollut koululaisten suosima oppimisympäristö ja tutustumis- ja retkikohde. Vuonna 2016 kouluyh-

Tuomas Kauppila, 2016

Oulun puutarhalaisia.

teistyö sai uutta puhtia, kun Suomen kulttuuri-rahaston Pohjois-Pohjanmaan rahasto myönsi 20 000 euron rahoituksen työryhmälle Ruotsalainen, Tomberg (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut) ja Virranmäki (Maantieteen laitos). Projektissa ”Osallistava, tutkimuslähtöinen ja elämysellinen oppiminen: kasvitieteellinen puutarha oppimisympäristönä” on uuden opetussuunnitelman hengessä päästetty oppilaat tekemään itse: työntämään sormet multa ja siirrostamaan solukkoviljeltyjä kasveja. Myös digitaalinen ja pelillisyyttä soveltava oppimislusta on kehitteillä. Hankkeessa on nähty paljon iloisia ilmeitä, testattu puutarhan kapasiteettia tämän tyyppisessä toiminnassa muun työn ohella ja saatu myös uusia ideoita. Kaksi yliopiston aineenopettajaopiskelijaa tekee hankkeessa pro gradu -työn. Oulun Luontokoulu on ollut alusta alkaen yhteistyössä ja tekee oman opetusohjelman puutarhalle.

TUKHOLMAN JA UPPSALAN PUUTARHOISSA

Toukokuun lopussa puutarhan henkilökunta teki tutustumis- ja opintomatkan Tukholman ja Uppsalan puutarhoihin. Reissuun saatiin rahaa Rikalan säätiöltä, ja matka taitettiin vuokrabussilla sekä Turku – Tukholma -laivalla. Helteisessä säässä kiertelimme Bergianskan ulkopuutarhaa, ja kasvihuoneiden avauduttua

Anna Liisa Ruotsalainen, Jesper Kårehed ja Jouni Aspl Uppsalan systeemissä.

saimme asiantuntevaa opastusta intendenti Lena Gårderin johdolla.

Uppsalan suuntaan lähdimme puutarhamyymälän kautta ja pysähdyimme Ulriksdalin linnapuutarhassa ja puutarhamyymälässä. Ennen Uppsalaa piipahdimme vielä Ruotsin valtion syntysijoilla Sigtunassa kahvilla ja Pyhän Olavin kirkon raunioilla.

Uppsalan aamu oli tuulinen ja kolea. Aamutuimaan pääsimme suoraan puutarhan tautoktilaan tervehtimään Uppsalan puutarhureita ja muuta henkilökuntaa. Intendentti Jesper Kårehed ja ylipuutarhuri Tomas Zicha kierrättivät meitä puutarhassa. Saimme mielenkiintoista tietoa ja kokemuksia muun muassa uuden tunturikasviosaston rakentamisesta sekä

todella pienialaisesta ja huolellisesti tehdystä systemaattisesta osastosta. Uppsalan päivään kuuluivat myös Linne trädgården ”kioskki” ja Domkyrkan Uppsalan keskustassa sekä Hammarbyn kulttuurireservaatti.

Seuraavan päivän kohteet sateisessa Tukholmassa ennen kotiinpaluuta olivat Drottningholmin linna puutarhoineen, uskomaton Zetas-puutarhamyymälä, Rosendahlin puutarha ja vielä lopuksi kultturelli Valdemars Udde.

MONENKIRJAVAA TYÖVOIMAA SEKÄ VAHVISTUKSIA SAKSASTA JA PORTUGALISTA

Kasvitieteellisiä puutarhoja ei vaivaa työvoimapula, voimaa on, mutta sen suuntaamisessa saattaa joskus olla haasteita. Kesätyösetelinuoria, maahanmuuttajia, työkokeilijoita, yhdyskuntapalvelijoita, harjoittelijoita ja työelämään tutustujia oli vuoden aikana noin 30, kun ammattihenkilökuntaa oli kymmenkunta. Kyllä siinä huoltosuhte alkaa kärsiä, kun kesälomatkin vietetään, mutta hyvin selvittiin.

Keväällä saimme parin viikon ajan nauttia saksalaisen puutarhuriharjoittelijan Leon seurasta. Leo tuli kansainvälisen ammattiopilaitosvaihdon kautta tutustumaan suomalaiseen kulttuuriin. Puutarhakulttuuriin Leo tutustui tunturikasvien siemeniä puhdistaa, kasvihuoneita siivotessa ja ”latinalaisia” ni-

mä opetellessa. Mieleenpainuvien kulttuurikokemus taisi kuitenkin olla hiihto merenjäällä. Loistavassa auringonpaisteessa Leo pääsi kokeilemaan hiihtämisen riemua hänelle todella eksoottisessa ympäristössä. Jalat siinä kipeytyivät, ja loppumatka meni kävellen ja paluu kelkan kyydissä Iin Röytästä. Virkistävä virkistyspäivä kaikille osallistujille.

Huhtikuussa oli portugalilaisen Claudio Lopesin vuoro tutustua suomalaiseen elämään. Erittäin sosiaalinen ja iloinen viiniviljelijä suoritti ammattikorkeakouluharjoit-

Leo Saksasta.

Tuomas Kauppiola, 2016

Claudio Portugalista.

Tuomas Kauppiola, 2016

telun rennolla eteläeurooppalaisella otteella. Kolme kuukautta kului nopeasti. Mieleen jäi ainakin portviinin maistelu ja portugalilaisen perinneleivoksen syönti, molemmat Claudion omaa tuotantoa.

TUTKIJOIDEN YÖ

Euroopan laajuinen ja EU-rahoitteinen Tutkijoiden yö -tapahtuma tekee tiedettä ja tutkijoiden työtä tutuksi suurelle yleisölle. Suomessa

tämä syyskuun lopun tapahtuma järjestettiin yhtä aikaa 13 eri paikkakunnalla. Oulun yliopiston kampuksella ja puutarhassa järjestetty tapahtuma osoittautui todella suosituksi. Puutarhassa yleisölle tarjottiin ilmaisia puutarhakierroksia. Annikki, Annu ja Tuomas esittelivät vierasjoukolle ”outoja kasveja”. Illan pimetessä yleisöä viihdyttivät näyttävä tulishow, akateemiset bändit sekä professori Kalevi Mursulan lennokas luento tieteen, taiteen ja mystiikan rajamailta.

MUSIC IN BOTANICAL

Huhtikuussa kansainvälisenä tanssin päivänä tanssitaiteilija Tanja Råman <http://taikabox.com> esitti kasvihuoneissa pop up -performanseja. Tanssiesitystä säesti harmonikkataiteilija Timo Kinnunen. Koska harmonikka tuntui soivan hyvin kasvihuoneissa, se poiki ajatuksen erillisen konsertin järjestämisestä. Monia projekteja eri yhteistyökumppanien kanssa tehneenä Timo alkoi kehittää konserttia. Marraskuun lopulla sitten järjestettiin ensimmäinen konsertti, jossa esiintyjinä olivat oululainen nokkahuilisti Stephanie Archer ja Timo Kinnunen harmonikka: Duo Urban Propeller. Lipuja myytiin noin 50, ja yleisöä oli kaikkiaan noin 60. Konsertti aloitettiin kasvihuone Juliassa, ja väliajan jälkeen siirryttiin Romeoon, missä

Auriga-puhallinorkesteri Julian stagella.

konsertti päättyi hienosti Nino Rotan kappaaleeseen *Kun aika on* elokuvasta *Romeo ja Julia!*

Erittäin kevyellä organisaatiolla toteutettu konsertti sai hyvää palautetta. Ajatus onkin jatkaa tapahtumaa kokonaisella konserttisarjalla. Vuonna 2017 on tarkoitus järjestää neljä eri vuodenaikoihin liittyvää konserttia. Tämä Music in Botanical -sarja alkoi helmikuun konsertilla 2017. Puhallinkvintetti Auriga Rovaniemeltä ja Timo Kinnunen kantaesittivät latvialaisen Anna Veismanen sävellyksen *Enchanted*

Tree, joka oli omistettu maailman harvinaisimmalle puulle, Romeossakin kasvavalle australianwollemialle. Konsertin yleisömäärä ylitti odotukset: kasvihuoneisiin pakkautui yli 150 ihmistä. Jos konserttisarjan rahoitus saadaan kuntoon apurahoilla ja sponsorituella, on tulevaisuudessa odotettavissa lisää kasvien inspiroimaa musiikkia ja maailmanluokan esiintyjä. Marraskuussa on tulossa mm. huipuluokan klarinetisti Nina Janssen Saksasta www.ninajanssen.com/index.html.

TURKU

SIMO LAINE

Ruissalon kasvitieteellinen puutarha on siirtynyt vuoden 2017 alusta pois biologian laitoksen alaisuudesta. Kuulumme edelleen Turun yliopiston matemaattis-luonnontieteelliseen tiedekuntaan, nyt omana biodiversiteettiyksikkönä, jonka johtajana on vuoden alusta aloittanut Ilari Sääksjärvi. Muut yksiköt ovat kasvimuseo, eläinmuseo, Kevon tutkimusasema, Saaristomeren tutkimusasema Seili ja aerobiologia. Puutarhan kotisivut on uudistettu vuoden 2016 aikana. Nyt ne on siirretty uuden biodiversiteettiyksikön alaisuuteen. Kotisivumme uudistuvat kohta jälleen, kun yksikkö pääsee uudentyyppisten verkkosivujen pilottikokeeseen. Uudessa yksikössä aloittaa työnsä myös viestintäryhmä, joka ryhtyy miettimään koko yksikön viestintää. Puutarhalla on jo omat Instagram-sivut.

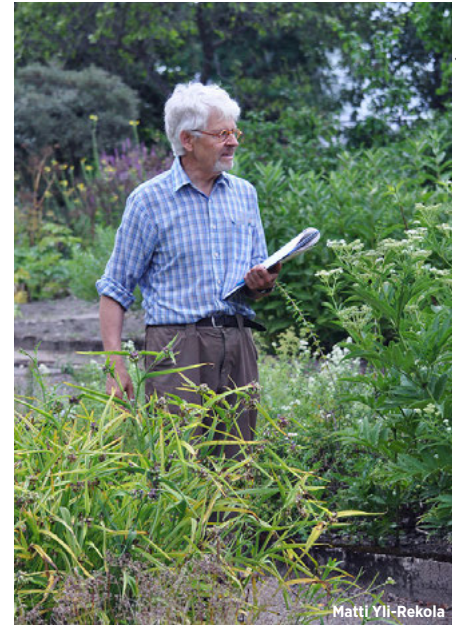
HENKILÖKUNTA

Amanuenssi FL Matti Yli-Rekola jäi eläkkeelle 1.7.2015; eläkekahvit juotiin 30. lokakuuta. Matti oli ensin amanuenssi Jaakko Nurmen sijaisena ja nimitettiin vakinaiseen virkaan vuo-

den 1983 alusta. Puutarhan kehittämistä ja laajentamista koskeva perustamissuunnitelma valmistui 1989, ja vuonna 1991 valmistui esisuunnitelma. Matti oli myös tiiviisti mukana uusien kasvihuoneiden suunnittelussa. Mattin aloitteesta kasvikokoelmien tallentamisessa käytetty vanha BGCI-tietokanta uudistettiin netti- ja karttapohjaiseksi. Sampsu Rauti IT-laitokselta oli teknisenä suunnittelijana. Matti käy vielä silloin tällöin opastamassa vierailijaryhmiä, ja työhuoneellinen paperia odottaa selvittämistä. Aluksi kuvittelimme, että amanuenssin paikka voitaisiin täyttää, mutta viimeistään tämän vuoden alussa kävi selväksi, että emme koskaan saa uutta amanuenssia.

Pitkäaikainen puutarhurimme Terttu Hovi siirtyi eläkkeelle elokuussa 2016, jolloin puutarhalla poistui vuosittaisen kuuden kuukauden työpanoksen lisäksi paljon kokemusta ja taitoa. Puutarhuri Seija Williams ryhtyi nyt yksin hoitamaan töitä, joihin hän oli Tertun parin viimeisen työvuoden aikana päässyt tutustumaan.

Talonmies Esa Tuomisen poissaolojen aikana huoltomiehenä toimi Sergei Berezin. Talonmies jäi eläkkeelle 2016. Pitkäaikainen talousmaapuutarhurimme Sinikka Vento päätti käyttää hyväkseen mahdollisuutta vuorotteluvapaaseen vuonna 2016. Hänen tointaan hoi-

Matti Yli-Rekola

Ulla Saajos

ti puutarhuri Kaisa Willstedt vuoden verran. Määräaikaisina puutarhureina toimivat kasvukaudella entiseen malliin Tomi Willstedt ja Ulla Saajos sekä uusina Juha Ujula ja biologi Anna Koskela.

Kausityövoiman määrä on ollut kohtuullinen. Hankaluutena on ollut hoitavien käsin vähäisyys lähinnä keski- ja loppukesällä.

Vanha puutarha-alue on saatu pidetyksi hoitotasoltaan tyydyttävänä, mutta näytemaiden kausihoito on jäänyt liian lyhyeksi. Puutarhan arboretumalue on ollut huonosti hoidettu, kuten myös pääosa ulkolammista. Vuoden aikana puutarhalle ovat antaneet työpanoksensa muutama puutarhaharjoittelija Tuorlasta ja Lepaalta sekä useat työkokeilijat eripituisine työjaksoineen. Korkeakouluharjoittelijana toimi kesällä 2016 biologian opiskelija Piia Pajunen. Hänen tehtävänsä käsittivät pääasiassa ulkopuutarhan puuvartislajiston karttapäikannusta. Muutama nuori on alkukevällä tai syksyllä suorittanut työelämään tutustumisjaksonsa (TET) puutarhassa. Kaikkien reipas-

ta työpanosta on tarvittu, jotta puutarha on pysynyt hoidettuna. Suuri kiitos tehdystä työstä niin vakinaiselle kuin määräaikaisellekin henkilökunnalle!

KAHVILA

Puutarhan kahvilanpitäjä vaihtui 1.12.2013 alkaen. Uudeksi toimijaksi tuli valituksi turkulainen, Liisa Ilvesmäen omistama Pitopalvelu Muonaliisa. Liisa lopetti kahvilanpitäjänä puutarhalla vuoden 2016 lopussa irtisanottuaan sopimuksen hyvissä ajoin. Erityisesti Liisan tarjoama brunssiruokailu oli saanut kävijöiltä kiitosta. Uutena yrittäjänä aloitti SunBorn Saga 15.11.2016.

MATKAT JA VIERAILUT

Ruissalossa vierailivat heinäkuussa 2015 puutarha-amanuenssi Merja Kastun vieraina Evgenia Romanova ja Irina Kozlova Pietarin kasvitieteellisestä puutarhasta. He tutustuivat puutarhan kasveihin ja kasvihuonetekniikkaan. Heitä opasti puutarhalla myös Sergei Berezin.

Kasvitieteellisten puutarhojen neuvottelupäivät järjestettiin vuonna 2016 Turussa. Päivä alkoi aamiaisella Liedon Vanhalinnassa, missä johtaja Ilari Sääksjärvi kertoi biologian laitoksen tulevista muutoksista. Sen jälkeen tutkija Terttu Lempiäinen opasti Vanhalinnan vuorella ja myöhemmin museonjohtaja Hannele Lehtonen Vanhalinnan näyttelyissä. Arkeologinen esitys jatkui Pyhän Ristin kaivauksilla Kaarinan Ravattulassa, missä oppaana oli arkeologi Juha Ruohonen. Ilmat suosivat. Poikkeuksellisen kuivan sään ansiosta kaivauksia oli pystytty jatkamaan näin myöhäiseen ajankohtaan. Lounas nautittiin omakustanteisesti puutarhassa, minkä jälkeen vuorossa olivat puutarhojen kuulumiset sekä tutustuminen teemaryhmissä Ruissalon toimiin. Illallinen alkoi kello 17, ja päivä jatkui vapaan seurustelun merkeissä.

Vuonna 2015 puutarhan henkilökunnasta puutarhurit Seija Williams, Tomi Willstedt ja Kaisa Willstedt osallistuivat neuvottelupäiville Poznanissa. Valitettavasti kukaan ei päässyt

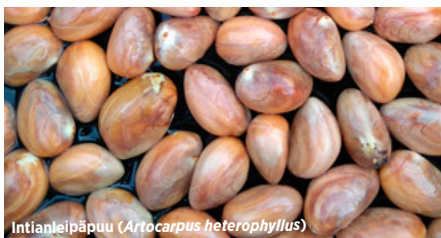
edustamaan puutarhaa vuoden 2015 neuvotte-
lupäiville Ouluun.

Saksan dendrologian seura tutustui puu-
tarhaan 21.8.2016. Ryhmän oppaana toimi
puutarhaneuvos Arno Kasvi.

NÄYTELTY JA TAPAHTUMAT

Joulunajan koristelu on toteutettu pitkälti pe-
rinteiseen tapaan, pienin vuosittaisin muu-
toksin. Ennen joulua pääsee puutarhaan tu-
tustumaan usein rauhassa ja saa valohoitoa
kasvihuoneissa. Loppiaiseen saakka näytteil-
lä oleva puutarhan joulu saa mukavasti kävi-
jöitä. Pienikin kuva alueen päällehdessä näkyy
heti kävijämäärässä. Kävijöitä on yritetty hou-
kutella paikalle ilta-aukiololla, luutun soitol-
la, tasatunnein alkaneilla opastuskierroksilla
ja pienellä jouluisella herkkupalalla, mutta vas-
taanotto on ollut vaisu, eikä vuonna 2016 tätä
yritetty.

Eksoottiset hedelmäpuut ja -pensaat oli-
vat esillä puutarhassa 19.2.–18.3.2016. Näyt-
telyn avajaisia vietettiin lauantaina 20.2. kello
12–14. Puutarhan seminaarisalissa Juha Uju-
la kertoi persikan, viiniköynnöksen, aprikoo-
sin, amerikanpersimonin, papavin, kvittenin ja
mispelin viljelystä ja Mary Kuusisto viidakko-
kurkun, käärmekurkun, naranjillan, pesusieni-
kurkun, karviaiskoison ja tomatillon viljelystä.

Intianleipäpuu (*Artocarpus heterophyllus*)

Selja Williams

Ulla Saajos

Kasvihuoneisiin oli koottuna hedelmiä ja niis-
tä tietotauluja. Seminaarisalissa oli hedelmäai-
heinen diaesitys, ja kahvilassa pyöri kuvanäyt-
tely kiivihedelmien poiminnasta, pakkaamosta,
pakkaamisesta, lajittelusta ja lähetyksestä.

Pääsiäisenä araukariahuoneen häkkiai-
taukseen sijoitetut kaksi kania ilahduttivat eri-
tyisesti pikkuväkeä. Kesäkuussa Valonia jälleen
järjesti lapsille suunnatun Vihervillitys-tapahtuman.
Kesäkuun 11. päivänä oli kasvihuoneis-
sa jo perinteeksi muodostunut lemmikkilintu-

päivä. Puutarha osallistui Messukeskuksessa
KevätPuutarha-messuille. Rakentaminen jäi
puutarhan vastuulle, mutta apua saatiin yli-
opiston viestinnästä. Puutarhan ystävät vas-
tasivat puoliksi miehityksestä messuosastolla.
Koko messutapahtuma tuntui tällä kertaa ole-
van melko vaisu. Nähtävästi Turun eri puutar-
hatahot eivät ole päässeet kaikkia osapuolia
tydyttävään sopimukseen yhteisistä puutarha-
alan kevätmessuista.

Muinaistekniikan artesaani Iida Rätty
ja biologi Anna Koskela järjestivät 27.8.–
28.8.2016 puutarhalla Luonnonkosmetiikan
kurssin. FT Jouni Issakaisen johdolla puutar-
halla pidettiin Lahottajasienet tutuksi -kurssi
30.8.2016.

Seminaarisalissa on kuukausittain pyörinyt
taidenäyttelyitä, vaikka epävarma tilanne semi-
naarisalin käytöstä jatkui koko vuoden.

KONEET JA LAITTEET

Puutarhan koneiden, laitteiden ja työkalujen
uusimista on jatkettu. Tilanne on nyt saatu hy-
välle tasolle. Teknisistä tiloista on siivottu eri-
tyisesti pitkään käyttämättöminä olleita tar-
vikkeita. Siisteyden ja järjestyksen vaikutusta
työturvallisuuteen, viihtyvyyteen ja tehokkuu-
teen ei voi riittävästi painottaa. On tärkeää, että
tarvikkeet ja laitteet ovat paikoillaan ja löydet-

tävissä. Tilankäyttöä on puutarhalla jouduttu tehostamaan siitäkkin syystä, että meille on sijoitettu aerobiologian ja biologian laitoksen tarvoja.

Puutarhalle on hankittu sähkökäyttöinen ruohotrimmeri. Myyjä kävi esittelemässä kalliita ranskalaisia malleja, joihin puutarhalla ei ollut varaa. Tekniikka kehittyi, ja pienissä töissä erilaiset hiljaiset työvälineet ovat vierailijoidenkin kannalta hyviä. Ruohonleikkureiden perään sijoitettavat lehtien- ja/tai ruohonkeräät tahtovat olla liian heppoisia rakenteeltaan.

ULKOALUEET

Vuosikausien ajan puutarhan kompostialueita on siivonnut ulkopuolinen urakoitsija. Espanjansiruetanoiden löytyminen aiheutti sen, että kompostialueen kasat käsiteltiin tulistetulla höyryllä. Tulos oli hyvä, mutta kaikista etanoista ei päästy eroon. Toiveissa on ollut, ja on edelleen, tehokkaampi ja oikea kompostointi. On ollut vaikea löytää sopivaa urakoitsijaa seuloimaan kompostikasa-alueen multia: joko kone on liian iso tai liian pieni tai muuten sopimaton tai tehoton.

Talvi 2015–2016 vikuutti tai tappoi monia kasveja. Syitä voi hakea märästä syksystä 2015 ja tammikuun 2016 kovasta, paljaaseen maahan iskeytyneestä pakkasesta. Lounais-

Maakasojen käsiteltäviä tulistetulla höyryllä.

Ari Mäkinen

Suomessa lupiinit kärsivät. Kasvitieteellinen puutarha välttyi suurilta vahingoilta, mutta kestäviksi uskottuja kasveja menehtyi ja toisaalta aremmiksi luultuja säilyi hengissä. Ulkoalueilla ei ole tapahtunut suurta muutosta – reunakivien korjauksia, kastelujärjestelmän kehittämistä, isojen tammien kuntokartoitusta ja niiden poistoa tai leikkausta. Osaavan henkilökunnan vähyden vuoksi on puuvartiskasvien istutus ollut kovin hidasta. Sen sijaan, että pääsisimme istuttamaan lavapenkeissä kohtalaisen isoiksi kasvaneita puita arboretumalueelle, on jouduttu istuttamaan pienempiä taimia. Nämä taas joudutaan suojaamaan ja kastelemaan toistuvammin, ja värikkäistä merkinnöistä huolimatta ne jäävät helposti ruohonleikkurin alle. Suurempia salaojatoita tai salaojituksen

parannuksia ei vuonna 2016 päästy tekemään. Erinomaista on, että SYK (Suomen yliopisto-kiinteistöt) kunnostutti puutarhan ulkoaidan. Ongelmana on vielä puutarhan lävitse kulkeva autotie. Käytävien reunojen kanttaustoihin ja käytäväpintojen rikkaruohottomana pitämiseen meiltä puuttuu edelleen tehokas ja edullinen tapa. Käytävät tarvitsivat ajoittain oikein kunnan lanauksen.

TEKNIikkaA

Biologian laitoksen koko tietokonekanta ajanmukaistettiin ja yhdenmukaistettiin. Se on näkynyt tuottavampana tietokoneiden käyttönä ja työviilthyvyyden paranemisena.

Puutarhan analogiset puhelimet on poistettu ja on siirretty digitaalisiin laitteisiin. Yliopis-

ton sisällä luovutaan kokonaan kiinteistä puhelimista. Tavoiteltu kustannussäästö toteutuu, kun käyttöön otetaan edullisia käsipuhelimia ilman dataliittymää. Puutarhan analogisen puhelinkeskuksen Sonera poisti vasta puolentoista vuoden jälkeen.

Puutarhan rakennusten väliin asennettiin valokuitu vuonna 2015. Valokuituyhteys on rakennettu aina Ruissalon Kartanon mäelle asti, mutta korkean vuokran vuoksi sitä ei otettu heti käyttöön. Turun kaupungin ja yliopiston IT-laitoksen kesken on loppuvuonna 2016 päästy sopimukseen, että valokuitu saadaan käyttöön, eikä olla enää langattoman, tämän tästä katkeilleen ilmaverkon varassa.

Kasvihuonetekniikassa ei merkittäviä korjauksia ole tarvinnut tehdä. Suurin rakennustyö oli kaupungin syksyllä 2016 tekemä tukkeutuneen paineviemärin avaus.

RAKENNUKSET

SYK kartoitti puutarhan rakennusten kunnan jälleen kerran vuonna 2016. Pieniä parannuksia ovat olleet pannuhuoneen lattian uusiminen ja vesikourujen asennus. Kustannusvastuu on jälleen selkiintynyt, ja yhteistyö SYK:n kanssa on vakiintunut. Suurin SYK:n tekemä korjaustyö oli vanhojen taukokuonetilojen uudistaminen. Työ valmistui tammikuussa 2016.

Vuosien 2015 ja 2016 aikana on käyty jälleen neuvotteluja yhteistyöstä Turun kaupungin ylläpitämän, Ruissalossa sijaitsevan luontokoulun kanssa. Toiminnan siirtäminen puutarhan yhteyteen oli pitkään avoina, kunnes se varmistui kesällä 2016. Syksystä lähtien on pidetty suunnittelukokouksia, joissa osa puutarhan tiloista muutetaan luontokoulun opetustiloiksi. Tätä kirjoitettaessa suunnitelmat ovat valmiit ja rakennuslupa on myönnetty. Turun kaupungin ympäristösuojelun käyttöön on vuokrattu kolme erillistä toimistohuonetta sekä jonkin verran varastotilaa. Luontokoulun tilojen suunnittelun rinnalla on edennyt myös kaupungin Ruissalon luonto-opastuksen sijoittaminen puutarhan kahvilatilan yhteyteen. Odotamme yliopiston tilasuunnittelijan esitettyjen tarpeiden pohjalta laatimaa toteutusehdotusta.

PUUTARHAN YSTÄVÄT

Ruissalon kasvitieteellisen Puutarhan Ystävien jäsenmäärä on pysynyt viime vuosina vakaana, noin 120 henkilönä. Vuosien saatossa Ystävien tarjoama tuki on jonkin verran monipuolistunut. Keväisin yhdistys on puhdistanut ja öljynnyt pääportin katoksen puuterassin. Kesällä yksi henkilö on pitänyt siistinä puutarhan alalampea, ja syksyisin on tarjottu liikuntaa ystä-

välle haravointitapahtuman varjolla. Merkittävä voimainponnistus vuosina 2015 ja 2016 on ollut puutarhan historiikin kirjoittaminen. Idean pani alulle Olavi Suominen. Kirjan piti olla painottunut historiaan, mutta laajeni nykyisiinkin kokoelmiin. Kaikki kirjoittajat ovat tehneet vapaaehtoistyötä ilman korvausta. Painatuskustannuksiin saatiin rahaa Turun kaupungilta. Taiton ja painamisen on yhdistys joutunut maksamaan. Vuosien saatossa kertynyt toiminnan ylijäämä tuli nyt hyvään käyttöön.

Ystävät ovat edelleen järjestäneet, pääosin Lounais-Suomessa, yhteisretkiä Dendrologian Seuran paikalliskerho Quercuksen ja Suomen Rakennustaitteen ystävien kanssa. Vuonna 2017 puutarhan ystävät täydentävät esitelmöitsijöinä Turun suomenkielisen työväenopiston kursitarjontaa.

RUISSALON KASVITIEEELLINEN PUUTARHA
60 VUOTTA

PIETARSAARI

PÄIVI OLLI

Kaupunginhallitus käynnisti maaliskuussa 2015 koko Pietarsaaren kaupungin henkilöstöä koskevat yhteistoimintaneuvottelut. Neuvottelujen tavoitteena oli tehostaa toimintaa kohdentamalla resurssit ydin toimintaan, hyväksytyin strategian mukaisesti. Henkilöstövaikutuksia pyrittiin minimoimaan hyödyntämällä eläköitymisiä ja luonnollista vaihtuvuutta. Marraskuussa 2015 yhteistoimintaneuvottelut laajennettiin koskemaan irtisanomisia ja osa-aikaistamisia välttämättömien toiminnallisten uudelleenjärjestelyjen toteuttamiseksi. Samaan aikaan kaupunginhallituksen nimeämä työryhmä selvitti mahdollisuuksia yhtiöittää tukitoimintoja. Työryhmään kuului kaupunginkamreeri, kaupungin lakimies ja vt. tekninen johtaja. Vuoden lopussa pidettyjen työpaikkakokousten perusteella eri osastoilta valitut edustajat laativat yhteisen ehdotuksen työryhmälle tavoista, joilla toimintaa olisi voitu kehittää silloisellaan ilman yhtiöittämistä. Työryhmä ei pitänyt kehitysehdotuksia tarpeeksi vaikuttavina. Vuonna 2016 päätettiin perustaa kaupungin sisäinen palveluyhtiö Alerte Oy.

Monica Ohland, 2016

Siihen liitettiin ruokapalvelu, siivous, kiinteistöt, katujen kunnossapito ja liikunta sekä puistot ja viheralueet, joihin myös Koulupuutarha kuuluu. Toimitusjohtajaksi valittiin kemianinsinööri Håkan Forss. Alerte Oy:n toiminta alkoi vuoden 2017 alussa, ja työntekijät siirtyivät siihen vanhoina työntekijöinä. Kaupunginpuutarhuri Jan-Ole Bäck jäi kaupungin palvelukseen tilaajaksi. Puistoyksikön esimiehenä Alertesä jatkaa entinen apulaiskaupunginpuutarhuri Benita Herrmans. Koulupuutarhan toiminta jatkuu näillä näkymin entisellään.

REMONTTIKOhteita

Kaupunginpuutarhan uudet sosiaalitalat valmistuivat vihdoin syksyllä 2015, ja kaikki oli puhdasta ja ilmanlaatu hyvä. Toivottavasti saamme nyt kahden remonttivuoden jälkeen

takaisin kasvatukseen myös joulukukat. Osa Koulupuutarhan portaista ja muurista kaipaa saneerausta. Samoin pitäisi asetella uudelleen lammen keskellä, suihkulähteen alla, oleva kivirakennelma, josta irtoaa kiviä. Opastekyltit ovat vanhentuneet, samoin Koulupuutarhan esitteet.

MUITA TÖITÄ

Puutarhassa opastettiin Jacobstads Gymnasiums Ört-ryhmää, alajärveläisiä aikuisopiskelijoita ja Kempeleen kunnan työntekijöitä. Uusi kaiverrusohjelma piti tilata, koska tietokoneeseen asennettu ohjelma hävisi koneen hajoamisen myötä. Kaiverrus saatiin kuitenkin nopeasti käyntiin uudella ohjelmalla, tosin kasvien kirjoittaminen uudelleen tietokantaan vei oman aikansa.

Käytäviä jouduttiin rankkasateiden takia korjaamaan monta kertaa kesän aikana. Syksyllä levitettiin pensasalueelle kastelumattoa, jonka päälle levitettiin haketta. Tämä oli kokeilu, jolla yritetään torjua rikkakasveja pensasalueilta, joita ei muutoin ehditä hoitaa ja ylläpitää halutulla tavalla. Aukion ympärillä olevat kuuset muutoleikattiin joulukuussa.

ILKIVALTA

Koulupuutarhan kunnossa pitäminen vaatii koko ajan yhä enemmän työtä. Siivoaminen ja jälkien korjaaminen vie paljon aikaa. Valaisimia rikotaan, ja roskakorit pitäisi valaa paikoilleen. Suurehkon korjauksen vaati suihkulähteen patsas, koska joku oli saanut kaasupatruunan laitetuksi putkeen niin, että vedentulo oli estynyt. Pari puuta jouduttiin ilkivallan takia poistamaan. Vihdoin viimein alkutalvesta alettiin asentaa valvontakameroita. Ensi kesänä nähdään, rauhoittavatko ne tilanetta.

HENKILÖKUNTA JA TYÖSUOJELU

Tänäkin vuonna Koulupuutarhassa oli kolme vakituista ja kaksi kausipuutarhuri. Koululaisia oli kesä-heinäkuussa. Helen Roivainen jäi eläkkeelle syksyllä 2015, ja hänen tilalleen palkattiin kausipuutarhuri Minna Moisanen.

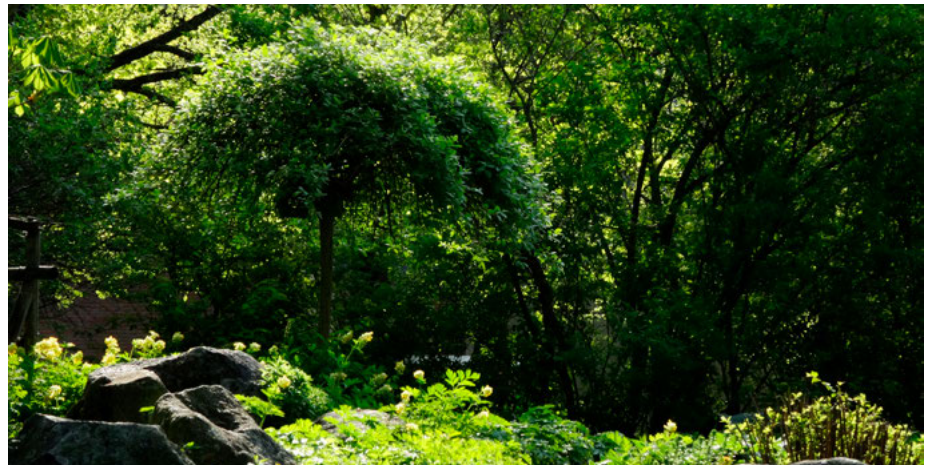
Työntekijöille on hankittu viisi hälytysranneketta ja järjestetty pippurisumutekoulutus. Sumutteita ei ehditty vielä viime kesänä saada käyttöön. Henkilökunnan työhyvinvointipäivää vietettiin Kalajoella. Siellä tutustuttiin muun muassa Siipon puutarhaan.

SÄÄSTÄ JA KASVEISTA

Viime vuosien talvet ovat olleet hankalia. Kovat pakkaset ilman lumipeitteen suojaa verottivat kasveja. Keväällä nousi vain vähän sipulikasveja, ja saatiin tosi kärsivällisesti odottaa maanmuokkauksen kanssa, ennen kuin perennojen alkuja alkoi näkyä. Monet varmoina pidetyt

kasvit kuolivat. Onneksi meillä on edelleen oma kasvihuone varakasvien kasvattamiseen. Uusia pensaita, esimerkiksi *Dasiphora*-, *Caragana*-, *Hydrangea*-, *Physocarpus*- ja *Rosa*-lajeja sekä joitain perennoja, ostettiin muun muassa Blomqvistin taimistosta. Runsaasti sipulikasveja istutettiin kuolleiden tilalle. Kovat tuulet tuntuvat lisääntyneen ja mm. Salomon-myrsky kaatoi koivuja puutarhalta.

Tänään 14.2.2017 lämmin tuuli puhalttaa ja asteita on +3. Vähäisetkin lumet sulavat vauhdilla. Nähtäväksi jää, millainen kevät ja kesä meitä odottaa, mutta luottavaisina katsomme eteenpäin.

Monica Ohland, 2016

RAUMA

MARKETTA KORTELAHTI

Mikä mäki! Tiä'däks snää?

Opettajankoulutusta Raumalla 120 vuotta

Otsikko kertoo kampuksemme juhluvuo-
desta. Opettajankoulutusta on järjestetty
Raumalla vuodesta 1896. Vuonna 2016
raumalainen opettajankoulutus täytti 120 vuot-
ta.. Meidän kampuksellamme se on näkynyt
monenlaisina tapahtumina. On ollut lauluil-
ta, näyttelyitä, entisten opiskelijoiden muiste-
loilta, juhлагаala ja monta muuta tapahtumaa.
Puutarhassa on ollut vilkas vuosi. Olemme ol-
leet mukana juhlavuodessa. Olemme saaneet
tehdä juhlahetkiin näyttäviä koristeluja ja pitä-
neet puutarhassa näyttelyitä.

Keväällä laitoimme koululaisten kanssa jäl-
leen kaikille koululuokille omat kasvit, esikas-
vatettavan ja suoraan kylvettävän hyötykasvin.
Joidenkin luokkien ja päiväkotilasten kans-
sa kasvatimme äitienpäiväkukkia. Vihreä Lip-
pu -raatilaiset kasvattivat yrttejä kevään yrtti-
myymäläänsä. Koululaisten ja opiskelijoiden
kanssa toteutimme kasvatuskokeita. Koululai-
silla oli lisäksi paljon omia projektejaan hienol-

la puistoalueellamme. Meillä on suuri ilo siitä,
että tässä aivan koulun yhteydessä on rauhalli-
nen, turvallinen puistoalue.

Jo kolmatta vuotta meillä oli keväällä kuu-
desluokkalaisille Puutarha-TET (TET = työelä-
mään tutustuminen). Kaikki kuudesluokkalai-

set tulevat vuorollaan yhdeksi aamupäiväksi
puutarhaan ”töihin”. Näin tutustumme heihin
ja he tutustuvat sekä meihin että puutarhaan.
Heistä on myös paljon apua erilaisissa kevään
töissä. Näin tavallaan muistellaan menneitä
aikoja, jolloin koululaiset ja opiskelijat olivat
säännöllisesti töissä puutarhassa.

Rauman Puutarhayhdistys piti Miniatyryri-
puutarha-näyttelyn toukokuussa puutarhassa.
Töitä tuli yksityisiltä, yrityksiltä ja koululuokil-
ta. Kyllä olivat hienoja ja kaikki kovin erilaisia!

Kaupungin muiden koulujen oppilaat ovat
käyneet ahkerasti vierailemassa, ensin koulu-
jen alettua tutustumassa kesäkukkien ja hyöty-

Miniatyrypuutarha ulkona.

Marketta Kortelahti, 2016

kasvien näytemaihin ja uudelleen syksymmällä, kun meillä oli sadonkorjuunäyttely hyötykasvimaamme sadosta. Myös omenia tuli jonkin verran 49 puustamme. Koululaiset ja kaupunkilaiset kävivät niitä innokkaasti keräämässä ja syömässä.

Kesäkukkamaa oli jälleen tosi upea, ja kukinta kesti hienona pitkälle syksyyn. Saimme kerätyksi paljon siemeniä. Hyötykasvimaaksi kärsi pahasti kaalikoiden hyökkäyksestä, mikä oli harmillista, kun juuri tänä vuonna kaalikasvit olivat vuoden vihannes. Muut kuin ristikukkaiset kasvoivat hyvin. Koululaisten palstan korkeimmat auringonkukat venyivät 2,7-metrisiksi. Koululaiset saivat erityisesti yrteistä hyvän sadon. Niitä kuivattiin, ja he myivät yrtejään joulumarkkinoillaan.

Ilkivaltaa on tänä kesänä ollut todella vähän. Ehkä vaikutuksensa oli sillä, että ahkerasti kiinnitimme ”Tallentava kameravalvonta” -kilpiä. Tosin kameroihin ei ole varaa...

Olemme ahkerasti hoitaneet Luomuksen koeruutuja ja seuranneet uusien ruutujen kasvien kasvua. Alkukesällä keräsimme *Primuloiden* kukinta-datan. Mukavasti myös ihmiset ovat kiinnostuneita ja kyselevät koeruutujen kasveista.

Rakensimme jälleen puutarhaan joulukukkanäyttelyn. Kaikki koulumme oppilaat saivat käydä istuttamassa joulutulppaanin kotiin viettäväksi, ja samalla he näyttelyssämme tutustuivat tavallisimpiin joulun ajan kukkijoihin. Istutuspuuhissa kävi lähes 500 koululaista, kun myös naapurin Freinet-koulu halusi istuttaa tulppaneja. Joulukukkanäyttelyn rekvisiitaksi valitsimme vanhoja työkaluja, aivan juhluvuoden kunniaksi. Kovin vähän niitä on säilynyt näihin päiviin. Onkohan ne vain kulutettu loppuun? Niistä syntyi kiinnostavia keskusteluja vanhempien näyttelyyn tutustujien kanssa. On helpottavaa, kun ei nykyään tarvitse itse tehdä omia työkalujaan, vaan voi hakea kaupasta Fiskarsia...

Nyt puutarhassa alkaa vähän rauhallisempi aika. Saamme hiukan huokaista, kun juhlat on juhlistettu. Itsenäisyyden 100-vuotisjuhluvuosi

tosin alkaa, ja siihen on jo suunniteltu koulun kanssa monenlaista toimintaa. Ensin kuitenkin puhdistetaan ja pakataan siemeniä, kunnostetaan työkaluja, siivotaan nurkkia ja suunnitellaan ensi kesän kylvöjä, kevättä ja uusia siemenhinnastoja odotellessa.

ANNIKKI PALMÉN (1929–2016)

30 työvuotta kasvitieteellisessä puutarhassa

PAULA HAVAS-MATILAINEN

Annikki Palmén (entinen Saarisalo-Taubert, o.s. Saarisalo) syntyi Viipurissa 8.8.1929 ja kuoli Helsingissä 23.12.2016. Annikki oli perheen neljästä lapsesta vanhin, nuorin syntyi vasta sotien jälkeen Mikkelissä. Viimeisinä työvuosinaan Annikki muisteli usein Viipurin aikaa ja puutarhaa, jossa hänen isänsä oli työskennellyt. Vuonna 1947 Saarisalot ostivat Porvoon läheltä tilan ja rakensivat sinne kauppapuutarhan. Annikki, perheen kesken Nikki, jatkoi koulunkäyntiään Porvoon yhteislyseossa, mistä hän myös kirjoitti ylioppilaaksi. Kasvitiedettä opiskelemaan hän lähti Helsingin yliopistoon. Kasvit, niiden kasvattaminen ja alkuperän vaikutus kasvien menestymiseen olivat tulleet Annikille tutuiksi jo kotitilalla.

Annikki Palmén väitteli tohtoriksi 1963. Kiitetty väitöskirja ”Die Flora in ihrer Beziehung zur Siedlung und Siedlungsgeschichte in den südfinnischen Städten Porvoo, Loviisa und

Annikki Palmén, sellaisena kuin me hänet muistamme.

Hamina” käsitteli mainittujen suomalaisten rannikkokaupunkien ihmisen seuralaiskasvia ja sen leviämishistoriaa, kuten hänen muutammat muutkin tieteelliset julkaisunsa.

Elämäntyönsä Annikki Palmén teki Helsingin yliopistossa, missä hän toimi kasvitieteel-

lisen puutarhan amanuenssina ja intendenttinä lähes yhtäjaksoisesti yli kolmekymmentä vuotta, vuodesta 1960 syksyyn 1992, eläkkeelle jäättiänsä asti.

Annikin aikaan ja osittain vielä vuoteen 2002 asti Helsingin yliopiston kasvitieteen opetus tapahtui Kaisaniemessä, ja kasvitieteen laitoksen ympärillä levittäytyvä kasvitieteellinen puutarha palveli kasvitieteen opetusta. Puutarhassa tulevat botanistit ja biologian opettajat tutustuivat eri vyöhykkeitten ja maanosien kasveihin, hyöty- ja koristekasveihin, kasvien sukulaisuussuhteisiin ja kasvien rakenteen erityispiirteisiin. Farmasian opiskelijoille oli lääkekasvimaa. Amanuenssina Annikki kehitti kaukokatseisesti tätä opetus- ja tutkimuskoelmaa. Vuonna 1961 hän aloitti kokoelmaan hankittujen uusien kasvien rekisteröinnin. Rekisteritunnuksen alkuosana oli, kuten on edelleenkin, kasvin hankintavuosi ja loppuosana vuosittain ykkösestä alkava juokseva numero.

Silloinen ylipuutarhuri ei hyväksynyt rekisteritunnuksia. Annikki kertoi usein, miten hän ”salaa, helmassa” rekisteröi kasveja. Tunnuksia ei saanut laittaa – silloin vielä käsin maalattuihin – nimikilpiin, ja niin ne eivät päässeet Annikin kortistokortteja pitemmälle. Kaikki kasvihuonekasvit kasvatettiin ruukuissa ja ruukutettiin vuosittain. Erityisesti ne ja ulko-

Leena Saarisalon kotilabumi

Porvoon yhteislyseon ylioppilas.

puutarhan ruohot kadottivat yhteytensä rekisteritunnukseensa. Tilanne muuttui vasta Pentti Alangon ylipuutarhurikaudella (1977–1989). Kaisaniemen puutarhassa, Jan Wikin ja kasvihuoneen välissä, kasvaa yhä kaksi Felix & Dykhuisilta taimina 1961 ostettua rusotuomipihlajaa *Amelanchier lamarckii* 1961-2. Kasvia mikrolisättiin 1993, ja uuden Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan sivuportin vieressä kukkii toukokuisin 22 puun ryhmä.

Kasvitieteellisten puutarhojen kokoelmia kartutetaan paljolti puutarhojen laajan, kan-

sainvälisen siemenvaihdon välityksellä. Vielä 1960, Annikin ensimmäisenä amanuenssi-vuonna, vaihtoon tarjottiin vain Kaisaniemen kasvitieteellisestä puutarhasta kerättyjä siemeniä. Vuodesta 1964 kerättiin myös luonnonkasvien siemeniä. Vuodesta 1977 lähtien ei vaihtoon enää tarjottu lainkaan ulkopuutarhasta

Nuori amanuenssi (Bryssel syyskuu 1970).

Leena Saarisalon kotialbumi

kerättyjä siemeniä, ja vuodesta 1986 alkaen kerättiin kasvihuoneistakin vain jättillumpeen siemeniä. Annikki itse keräsi runsaasti vaihtosiemeniä 1967–1975, erityisesti Tvärminnen ympäristöstä.

Annikki kartoitti Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan puuvartisia 1970-luvun lopulta yhdessä puutarhuri Sinikka Grahnin kanssa. Vuonna 1985 Annikki julkaisi puutarhan Ulmus-sarjan ensimmäisenä teoksena Helsingin yliopiston kasvitieteellisen puutarhan puuvartisten kasvien luettelon; luettelo myytiin heti loppuun. Työ puuvartisten parissa antoi Annikille aitiopaikan tutkia ankarien pakkastalvien 1984–1985 ja 1986–1987 Kaisaniemen puuvartiskokoelmalle aiheuttamia vaurioita. Hän myös johti kokoelman restaurointia. Puuvartiskokoelmassa oli 1900-luvun alkupuolella ja jo 1800-luvun lopullakin hankittuja puita. Ne oli inventoitu 1936, mutta sen jälkeen sodat ja ankarat pakkastalvet 1939–1940 ja 1940–1941 olivat jättäneet jälkeensä kymmeniä vahingoituneita puita ja pelkkiä kantoja. Annikki selvitti puutarhan kokoelmassa yhä olleiden vanhojen puuvartiskasvien alkuperää ja rekisteröi ne (579 puuta, pensasta ja köynnöstä) 1980-luvun lopulla ZZ-alkuisin tunnuksin. Hän nimesi Kaisaniemen vanhoja syreenilajikkeita ja määrittä puutarhan jalopähkinät.

Annikki toi puutarhan kokoelmiin kasveja, paljolti Porvoon Suomenkylästä. Niitä on yhä elossa 24 alkuperää: Vuonna 1974 Annikki toi uuteen, vasta perustettuun lehtokasviosastoon Suomen luonnonvaraisia puita ja pensaita. Vuonna 1980 vuorossa oli edellisvuonna perustetun vanhojen koristekasvien osaston kasvittaminen. Kun osastosta vuonna 1992 luovuttiin, kasvit istutettiin pääosin Kumpulän kasvitieteellisen puutarhan Hortus Ethnobotanicukseen. Koristekasviosastoon lahjoituksina saadut vanhat pensasruusut siirrettiin Annikin johdolla ryhmäksi Kaisaniemen puutarhan lounaisosaan. Siellä monet vanhojen ruusujen harrastajat kävivät niitä ihaillessa. Kumpulän puutarhassa, sen Euroopan osastossa, kasvaa Annikin 1991 tuoma halava.

Annikilla oli hyvin tarkka niin sanottu ”taksonominen silmä”. Leena Hämet-Ahdin, Annikki Palménin, Pentti Alangon ja Peter Tigerstedtin vuonna 1989 kirjoittamaan Suomen puu- ja pensaskasvion hän selvitti vaikeita sukuja, erityisesti ruusut mutta myös jalopähkinät, orapihlajat ja kuusamat. Yhdessä Leena Hämet-Ahdin kanssa hän kirjoitti alppiruusut ja atsaleat, viiniköynnökset ja syreenit, Leena Hämet-Ahdin ja Pentti Alangon kanssa omenapuut ja Pentti Alangon kanssa hanhikit. Dendrologian Seuran julkaisema teos sai

Gran Canarialla joulukuussa 1987, Jardin de las Hesperides, Arucas.

valtion tiedonjulkistamispalkinnon; teoksen toinen, uudistettu painos ilmestyi 1992. Ruusut olivat kaiken kaikkiaan lähellä Annikin sydäntä. Yhdessä kollegojensa kanssa hän kirjoitti niistä sekä tieteellisiä että kansantajuisia julkaisuja. Pentti Alangon kanssa hän toimitti 1983 Viljelykasvien nimistön.

Helsingin yliopiston kasvitieteen laitoksen monisteita -sarjassa ilmestyivät Annikin kollegojensa kanssa kirjoittamat puutarhan avomaan ja kasvihuonekasvien lajintuntemuksessa vaadittavien kasvien luettelot. Opiskelijat nauttivat Annikin ekonomisen kasvitieteen puutarhakerroksista: samalla kun Annikki ilmeikkäästi kertoi kasveista, saimme luvalla herkutella puutarhan tuotteilla. Professori Leena Hämet-Ahti (kasvitieteellisen puutarhan esimies oman toimen ohella 1984–1991) ja Annikki Palmén vetivät kasvitieteen opiskelijoiden Kanarian saarten retkeilyjä, joiden alkuopin opiskelijat saivat puutarhan kasvihuoneissa. Joulukuussa 1987 he veivät Gran Canarian opintoretkeilylle myös kasvitieteellisen puutarhan henkilökunnan.

Opiskelijoiden ja puutarhassa vierailevien käyttöön Annikki kirjoitti Helsingin yliopiston kasvitieteellisen puutarhan kasvihuoneiden oppaan, josta 1975–1981 otettiin kaikkiaan yhdeksän painosta, ja vastaavan ruotsinkielisen oppaan (kolme painosta 1977–1982). Englanninkielinen haitariopas The Botanical Garden, University of Helsinki ilmestyi 1983. Painettu, värikuvakantinen puutarhan opas ilmestyi 1979 ja myytiin nopeasti loppuun; painettu kasvihuoneiden opas ilmestyi 1981. Ulmus-sarjassa ilmestyi kasvihuoneiden opaskirjaa kolme

Suomen kasvitieteellisten puutarhojen yhteistyö alkoi 1970-luvun lopussa. Oulun kasvitieteellisen puutarhan intendentti Ritva Hiltunen, Annikki Palmén ja Leena Hämet-Ahti.

painosta 1987–1993, viimeisimmän painoksen toimitti Annikin seuraaja, intendentti Aune Koponen, Annikin jo jäätyä eläkkeelle.

Kaisaniemen puutarhan keskellä olevassa kasvimuseossa on Annikin keräämiä herbaa-

rionäytteitä, Porvoon, Loviisan ja Haminan alueiston lisäksi esimerkiksi Egyptin rikkakasveja, joita hän oli tutkinut, ja löytöruusuja eri puolilta Suomea. Kasvitieteellisen puutarhan puuvartiskasveista Annikki keräytti herbaariokokoelmiin todistenäytteitä.

Annikki vastasi Kaisaniemen tuhansien elävien kasvien tieteellisestä kokoelmasta, sen lajivalikoimasta ja kasvien määrittämisestä ja nimis-

töstä, siemenvaihdosta, puutarhan julkaisu- ja tiedotustoiminnasta sekä tieteellisistä kansainvälisistä suhteista paljon aikana ennen tietokoneita, hakuohjelmia ja kansainvälisiä laajoja verkkoyhteyksiä. (Puutarhan toimistoon oli ostettu ensimmäinen sähkökirjoituskone 1980 ja ensimmäinen mikrotietokone 1987. Ensimmäisen tietokantaohjelma puutarhalle teetettiin 1990. Sitä varten toimistoon hankittiin uusi tietokone ja vanha siirtyi Annikin käyttöön. Verkkoyhteyksiä puutarhaan ei ehditty saada hänen työaikanaan.) Lisäksi 1980-luvulla alkoi Kumpulan kasvitieteellisen puutarhan suunnittelu. Annikki kehitti Kaisaniemen puutarhan kokoelmia vähemmän hoitotyötä vaativiksi ja laati Kumpulan lajistosuunnitelmia ja tilasi kansainvälisen siemenvaihdon välityksellä luonnonkasvien siemeniä erityisesti Euroopan, itäisen Pohjois-Amerikan ja Kaukoidän osastoon. Kumpulan puutarha perustettiin 1987. Vuonna 1989 Annikki oli istuttamassa ensimmäistä kasvia Hortus Ethnobotanicukseen ja 1990 ensimmäistä kasvia Hortus Geobotanicukseen. Vuonna 1990 hänen työpisteensä siirtyi Kaisaniemen Jan Wikistä entiseen Kumpulan kartanon päärakennukseen.

Annikki palkkasi, yhdessä kasvitieteen laitoksen silloisen esimiehen, professori Hans Lutherin ja ylipuutarhuri Lauri Ikkalan kans-

sa, minut kasvitieteen opiskelijana 1976 ke-
sätöihin Kaisaniemen puutarhaan ja oli sitten
seuraavat 16 vuotta tieteellisestä työstä vas-
taavana esimiehenäni. Annikki oli asiantunte-
va, rauhallinen, teeskentelemätön, vaatimaton,
miltei arka. Ihailin hänessä juuri tuota teesken-
telemättömyyttä ja vaatimattomuutta. Annikil-
ta sain innostuksen kasvattaa kotona isosäde-
kaislaa (*Cyperus involucratus*) ja myös kasvin
alun ja helpot hoito-ohjeet. Annikilla oli lyhy-
et hiukset, jotka hän sanoi tarvittaessa sukai-
sevansa järjestykseen ”viisipiikkisellä”. Van-
hemmat kollegat muistelivat, kuinka Annikki
oli nuorena amanuenssina juossut puutarhas-
sa pitkä tukka liehuen. Siitä sai alkunsa hinkuni
kehittää puutarhalle vaikka kerran vuodessa il-
mestyvä, puutarhan elämää tallentava julkaisu.
Pentti Alanko laajensi idean koskemaan kaik-
kia Suomen kasvitieteellisiä puutarhoja. Leena
Hämet-Ahti ja Annikki Palmén toimivat lehden
kummeina, ja niin syntyi Pimpinella; minä toi-
mitin ensimmäisen numeron 1982 äitiyslomal-
la Vekaranjärvellä.

Annikki oli tyylikäs ja nuorekas. Suomen
puu- ja pensaskasvion julkistamistilaisuuden
keski-ikäinen tarjoilija järkyttyi Annikin näke-
misestä: nainen oli ollut lapsena Annikin op-
pilaana, eikä Annikki ollut vanhentunut niistä
vuosista lainkaan.

Paula Havas-Maitanen, 1989

Vuonna 1973 Annikki oli avioitunut Ernst
Palménin kanssa. Ernesti oli eläintieteilijä, ja
entisenä biologian opiskelijajyhdistyksen Sym-
bioosin esimiehenä hän usein kunnioitti bio-
logien juhlia läsnäolollaan. Me opiskelijat pi-
dimme Ernestistä, ja hänen rehtorikaudellaan
kävimme yliopiston avajaisissa nauttimassa
hänen avajaispuheestaan. Annikki ja Ernesti
olivat rakentaneet Annikin kotitilasta lohkais-
tulle Humalamäki-palstalle mökin, josta tuli

Kumpulan Hortus Fennicuksen ensimmäisen kasvin istuttami-
nen. Annikki Palmén, Martti Koponen ja Leena Hämet-Ahti.

heille hyvin rakas. Kaupunkiasunto oli Rune-
berginkadulla. Sain itsekin vierailulla tässä ko-
dissa yhdessä työtovereitteni kanssa. Annikki
esitteli hänen ja Ernestin yhteisen työhuoneen
kaksine työpöytineen. Annikin toive yhdessä
työskentelystä Ernestin kanssa eläkkeelle pääs-
tyä ei toteutunut: Ernst Palmén kuoli 1991.

HAASTATELTAVANA

Paula Havas-Matilainen

NOORA HYRKÄS

Kävin tiistaina 22.10.2013 Kumpulan kasvitieteellisessä puutarhassa tapaamassa FM, osastosihteeri Paula Havas-Matilaista, joka ystävällisesti antoi aikaansa alumnihaastatteluun.

Paula Havas-Matilainen on Luonnontieteellisen keskusmuseon, Luomuksen, kasvitieteen yksikön kasvitieimän ja puutarhatieimän osastosihteeri. Hänen uransa alkoi 1976 kesätöissä kasvitieteellisessä puutarhassa, Kaisaniemessä; Kumpulan kasvitieteellistä puutarhaa ei tuolloin vielä ollut, sitä alettiin perustaa vasta 1987. Biologiaa Paula lähti opiskelemaan vuonna 1971 jätettyään paineen alla lääketieteellisen tiedekunnan pääsykoe-prosessin kesken ja huomasi nopeasti biologian olevan ominta alansa. Kasvitiede valikoitui pääaineeksi aiemman kiinnostuksen pohjalta sekä siitä syystä, että hän koki epämiellyttäväksi opintoihin kuuluneen pakollisen koe-eläintyöskentelyn.

Lukio- ja opiskeluaikana Paula oli työskennellyt muun muassa puutarhanhoitajana, kahvila-apulaisena, puhelinvaihteessa ja Ylläksellä

*Puutarhassa on kovin väritöntä, kartano-
puiston puut ovat mustia silhouetteja tai-
vasta vasten, on ruskeaa ja havupuiden
vihreää. Muutaman pensaan punaiset
marjat ilahduttavat. Ilmassa on odotusta.
(Luomuksen blogi 22.12.2016)*

▼ Kaisaniemen puutarhalaisia. Edessä vasemalla Paula Havas ja oikealla Sinikka Grahn. Keskirivissä vasemmalta Pentti Alanko, Annikki Palmén, Jaakko Jalas (esimies), Anita Hellman ja Tyyne Salminen. Takarivissä vasemmalta Ester Koski, Keijo Luoma, Mauno Autio, Pauli Hamunen, Olli Sydänmaa, Paul Hellman, Jussi Ingervo, Herbert Schönberg, Pirko Hamunen ja Alli-Kaisa Huhta.

Kumpulan arkisto, 1983

Suomen Akatemian kansallispuistotyöryhmän kenttätutkijana. Pro gradu -työssään Paula oli kartoittanut kuusen puurajaa Inarin Lapissa.

Yliopisto-opiskelunsa aikana Paula pääsi kesätöihin Kaisaniemeen, missä oli tuolloin yleisenä käytäntönä hoitaa puutarhaa kasvitieteen opiskelijoiden avustuksella. Hän koki puutarhan kodikkaammaksi ympäristöksi kuin yliopiston tutkijayhteisön, jossa tuolloin vallitsi hänen mielestään jokseenkin sulkeutunut ja kilpailuhenkinen ilmapiiri. Kun kesätyö kasvienhoitajana päättyi, Paula sai syksystä 1976

paikan puutarhan museoavustajana. Työt liittyvät kansainväliseen siemenvaihtoon ja 1977 alkaen kasvien rekisteröintiin ja seurantaan sekä yleisöpalveluun (mukaan lukien kasveista tiedottaminen: ”Kasvihuoneissa kukkivat parhaillaan”, ”Kasvitieteellinen puutarha tiedottaa”). Opinnit hoituivat pikku hiljaa työn ja perheen perustamisen sivussa, ja valmistumisen aika koitti 1980-luvun lopulla.

Vuosien varrella Paula on työskennellyt kasvitieteellisen puutarhan museoavustajana, laboratoriomestarina ja toimistosihteerinä (työtehtävät pysyivät pääosin samoina). Nykyisin hän on kasvitiimin ja puutarhatiimin osastosihteerinä, jonka tärkein tehtävä on rekisteröidä kasvit ja syöttää kasvitietokantaan Kumpulan ja Kaisaniemen puutarhureilta tulevat päivitykset sekä osallistua kansainvälisen siemenvaihdon tehtäviin, muun muassa vaihtoluettelon laatimiseen. Lisäksi hän vastaa yleisökysymyksiin, kuuluu Suomen kasvitieteellisten puutarhojen Pimpinella-lehden toimituskuntaan, seuraa puutarhan kasvien fenologiaa (myös ESCAPE-hankkeessa) ja kirjoittaa puutarhojen kuulumisia Luomuksen blogiin. Työ on hänelle erittäin mieleistä ja juuri sitä, mistä hän on kiinnostunut. Raskain vaihe oli 2000-luvulla, ennen kampuspalvelukeskusten perustamista, kun yliopisto oli vyöryttänyt hallinto- ja

toimistotehtäviä yksikkötasolle. Kun 2009 kasvitieteellinen puutarha ja kasvimuseo liitettiin yhteen Luomuksen kasvitieteen yksiköksi, hallinto- ja toimistotehtävät siirtyivät Luomuksen yleisen osaston osastosihteeereille ja Paula pääsi taas keskittymään ydintehtäviin.

Kuluneiden yli kolmenkymmenen vuoden aikana kasvitieteellinen puutarha ja sen hallin-

nollinen asema ovat muuttuneet. Paulan työpaikka on vaihtunut Kaisaniemestä Kumpulan kartanorakennukseen ja sieltä Yläkartanoon. Esimiehet ja johtajat ovat vaihtuneet ja työt tietokoneistuneet. Alaan tai työpaikkaan ei ole ehtinyt kyllästyä. Tekemistä on aina ollut. Nykyisin työaika on liukuva ja työskentely varsin itsenäistä; töistä ja tuloksista Paula keskustelee vähintään vuosittain lähiesimiehensä, kasvitieteen yksikön johtajan, kanssa.

Itsumatyön vastapainona Paula korostaa luonnossa liikkumisen tärkeyttä ja nautittavuutta; kasvien tarkkailu ja tunnistaminen niiden omassa ympäristössä on rikkaus. Mökkipuutarhan hoitaminen lisää kasvitietämystä ja kuntoa. Kaiken kaikkiaan Paula vaikuttaa työtään rakastavalta ja ammattietiikastaan kiinni pitävältä biologilta, joka on vilpittömän kiinnostunut kasveista ja lajiston monimuotoisuudesta. Kaikki aiemmat työpaikkansa ja tekemänsä työn, myös sellaisen, joka ei suoraan ole vastannut hänen omaa alaansa, hän koee arvokkaaksi ja hyödylliseksi myöhemmän elämänsä ja työllistymisensä kannalta. Tärkeintä kuitenkin on, että juuri tämänhetkinen työpaikka ja työyhteisö tuntuvat erityisen hyviltä – siksi joka päivä on mukava tulla töihin.

Paula on 1.11.2016 alkaen ollut kokoelmakoordinaattori, ja hän jää eläkkeelle 1.1.2018. (toim. huom.)

Puutarhojen yhteystiedot ja Pimpinellan yhdyshenkilöt

Helsinki	www.luomus.fi etunimi.sukunimi@helsinki.fi	LUOMUS / Kasvitieteen yksikkö Kaisaniemen kasvitieteellinen puutarha PL 7 (Unioninkatu 44) Kumpulan kasvitieteellinen puutarha, PL 44 (Jyrängöntie 2), 00014 Helsingin yliopisto	Yksikön johtaja Marko Hyvärinen , 02941 24440 Ylipuutarhuri Pertti Pehkonen , 050 318 5404	Yhdyshenkilö koordinaattori Paula Havas-Matlainen , 02941 50041
Oulu	www oulu.fi/biodiversiteettiyksikko/kasvitieteellinenpuutarha etunimi.sukunimi@oulu.fi	Oulun yliopiston kasvitieteellinen puutarha, Kaitoväylä 5, PL 3000, 90014 Oulun yliopisto	Johtaja Jouni Aspi , 02944 81214 Intendentti Anna Liisa Ruotsalainen , 02944 81559, annu.ruotsalainen@oulu.fi	Yhdyshenkilö ylipuutarhuri Tuomas Kauppila , 040 095 7588
Turku	www.utu.fi/puutarha puutarharuissalo@utu.fi	Turun yliopiston biodiversiteettiyksikkö Kasvitieteellinen puutarha Ruissalon puistotie 215, 20100 Turku Toimisto 02333 9060, 050 409 0151	Johtaja Ilari Sääksjärvi , 02333 6010, ileesa@utu.fi Puutarha-amanuussi Merja Kastu , 02333 9063, merja.kastu@utu.fi Ylipuutarhuri Simo Laine , 040 726 8957, slaine@utu.fi	Yhdyshenkilö ylipuutarhuri Simo Laine , 040 726 8957, slaine@utu.fi
Jyväskylä	www.jyu.fi/erillis/museo/luonto , osc.jyu.fi , luontomuseo@jyu.fi etunimi.sukunimi@jyu.fi	Avoimen tiedon keskus, Tiedemuseo ja kasvitieteellinen puutarha, PL 35/Vesilinna (Inhantolantie 5), 40014 Jyväskylän yliopisto Toimisto 040 805 3826	Intendentti Tanja Koskela 040 024 8063 Asiakaspalvelusihteeri Seija Peltola 040 805 3828	Yhdyshenkilö intendentti Tanja Koskela 040 024 8063
Kuopio	www.uef.fi/tutkimuspuutarha	Tutkimuspuutarha, Ympäristötieteen laitos, Itä-Suomen yliopisto, PL 1627, 70211 Kuopio		Yhdyshenkilö puutarha-amanuussi Elina Häikiö 040 355 3382, elina.haikio@uef.fi
Pietarsaari		Pietarsaaren koulu puutarha, Borgbacken, 68620 Pietarsaari		Yhdyshenkilö koulu puutarhan työnjohtaja Päivi Olli 044 343 2905, paivi.oll@alerte.fi
Rauma		Turun yliopisto, Rauman yksikkö, Rauman seminaarin puutarha, Seminaarinkatu 1, 26100 Rauma		Yhdyshenkilö puutarhuri Marketta Kortelahti (& Outi Rantanen), 050 341 8007, marketta.kortelahti@utu.fi
Joensuu	www.botania.fi toimisto@botania.fi	Botania, Heinäpurontie 70, 80110 Joensuu (Linnunlahti), 050 5629 482		Yhdyshenkilö Yrjö Vähäkallio , 040 861 7117